

WYROK SĄDU (druga izba)

z dnia 3 marca 2011 r.*

W sprawach połączonych od T-122/07 do T-124/07

Siemens AG Österreich z siedzibą w Wiedniu (Austria),

VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG z siedzibą w Wiedniu,

strona skarżąca w sprawie T-122/07,

Siemens Transmission & Distribution Ltd z siedzibą w Manchesterze (Zjednoczone Królestwo),

strona skarżąca w sprawie T-123/07,

* Język postępowania: niemiecki.

Siemens Transmission & Distribution SA z siedzibą w Grenoble (Francja),

Nuova Magrini Galileo SpA z siedzibą w Bergame (Włochy),

strona skarżąca w sprawie T-124/07,

reprezentowane przez adwokatów H. Wollmanna oraz F. Urlsbergera,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej początkowo przez F. Arbaulta oraz O. Webera, następnie przez X. Lewisa oraz A. Antoniadis, a na końcu przez A. Antoniadis oraz R. Sauera, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana,

mającej za przedmiot, w pierwszej kolejności, żądanie stwierdzenia nieważności decyzji Komisji C (2006) 6762 wersja ostateczna z dnia 24 stycznia 2007 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 WE i art. 53 EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnicze z izolacją gazową), a także, w drugiej kolejności, żądanie uchylenia lub obniżenia grzywny nałożonej na skarżące,

SĄD (druga izba),

w składzie: I. Pelikánová (sprawozdawca), prezes, K. Jürimäe i S. Soldevila Fragoso, sędziowie,

sekretarz: K. Andová, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 16 marca 2010 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności powstania sporu

I — Skarżące i grupa VA Tech

- 1 W dniu 20 września 1998 r. VA Technologie AG nabyła spółkę zależną od Rolls-Royce, a mianowicie Reyrolle Ltd, która przekształciła się w spółkę VA Tech Reyrolle Ltd, a następnie w spółkę Siemens Transmission & Distribution Ltd – skarżącą w sprawie T-123/07 (zwaną dalej „Reyrolle”). W dniu 13 marca 2001 r. VA Technologie, za pośrednictwem spółki w pełni od niej zależnej, a mianowicie VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG – drugiej skarżącej w sprawie T-122/07 (zwanej dalej „KEG”), wniosła Reyrolle jako aport do nowoutworzonej spółki VAT Tech Schneider High Voltage GmbH (zwanej dalej „VAS”), w której posiadała za pośrednictwem swej spółki zależnej 60% udziałów, przy czym pozostałe udziały znajdowały się w posiadaniu Schneider Electric SA. Aport wniesiony przez tę ostatnią do VAS obejmował spółkę Schneider Electric High Voltage SA, która została przekształcona w VA Tech Transmission & Distribution SA, a następnie w Siemens Transmission & Distribution SA – pierwszą skarżącą w sprawie T-124/07 (zwaną dalej „SEHV”), oraz spółkę Nuova Magrini Galileo SpA – drugą skarżącą w sprawie T-124/07 (zwaną dalej „Magrini”), które były wcześniej spółkami w pełni od niej zależnymi, przy czym począwszy od 1999 r. w ramach SEHV skupiono działalność w sektorze wysokiego napięcia, prowadzoną dawniej przez szereg spółek zależnych od Schneider Electric.

- 2 W październiku 2004 r. VA Technologie nabyła za pośrednictwem KEG całość udziałów Schneider Electric w kapitale zakładowym VAS.

- 3 W 2005 r. Siemens AG przejęła wyłączną kontrolę nad grupą przedsiębiorstw, której spółką dominującą była VA Technologie (zwaną dalej grupą VA Tech), w drodze złożenia publicznej oferty zakupu przez jej spółkę zależną, a mianowicie pierwszą skarżącą w sprawie T-122/07, Siemens AG Österreich (zwaną dalej „Siemens Österreich”). W wyniku opisanego przejęcia kontroli VA Technologie, a następnie VAS zostały połączone z Siemens Österreich.

II — RIG i postępowanie poprzedzające wniesienie skargi

- 4 Rozdzielnice z izolacją gazową (zwane dalej „RIG”) są wykorzystywane do kontrolowania przepływu energii w sieciach elektroenergetycznych. Jest to ciężki sprzęt elektryczny stosowany jako główny komponent gotowych do użytku stacji elektroenergetycznych. Stacje elektroenergetyczne są elektrowniami pomocniczymi, w których przetwarzany jest prąd elektryczny. Poza transformatorem istotnymi elementami stacji są systemy kontroli, przełączniki, akumulatory, ładowarki i rozdzielnica. Rolą rozdzielnic jest ochrona transformatora przed przeładowaniem lub izolowanie osłabionego obwodu transformatora.

- 5 Rozdzielnice mogą mieć izolację gazową, powietrzną lub hybrydową, czyli łączącą dwie pierwsze techniki. RIG sprzedawane są na całym świecie jako części składowe gotowych do użytku stacji elektroenergetycznych lub jako oddzielne elementy przeznaczone do zainstalowania w takich stacjach. Ich wartość stanowi w przybliżeniu 30–60% całkowitej ceny stacji.

- 6 W dniu 3 marca 2004 r. ABB Ltd powiadomiła Komisję o istnieniu praktyk antykonkurencyjnych w sektorze RIG i złożyła ustny wniosek o zwolnienie z grzywny zgodnie z obwieszczeniem Komisji z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie zwolnienia z grzywnien oraz zmniejszania grzywnien w przypadkach karteli (Dz.U. C 45, s. 3, zwanym dalej „obwieszczeniem w sprawie współpracy”).
- 7 Praktyki, o których poinformowała spółka ABB, polegały na koordynowaniu światowego poziomu sprzedaży projektów RIG poprzez podział rynku, przydział kwot i utrzymywanie odpowiednich udziałów w rynku, przydział poszczególnych projektów na rzecz wyznaczonych do tego celu producentów oraz manipulowanie przy postępowaniach przetargowych (uzgadnianie ofert) w celu doprowadzenia do udzielenia zamówienia tym producentom, ustalanie cen w drodze złożonych uzgodnień dotyczących projektów RIG, które nie zostały przydzielone, rozwiązywanie umów licencyjnych z podmiotami niebiorącymi udziału w kartelu oraz wymianę poufnych informacji handlowych.
- 8 Ustny wniosek o zwolnienie z grzywnien złożony przez ABB został uzupełniony uwagami ustnymi oraz dowodami z dokumentów. W dniu 25 kwietnia 2004 r. Komisja udzieliła ABB warunkowego zwolnienia z grzywnien.
- 9 Na podstawie oświadczeń ABB Komisja wszczęła dochodzenie, zaś w dniach 11 i 12 maja 2004 r. przeprowadziła kontrolę w siedzibach spółek Areva T&D SA, Siemens AG, grupy VA Tech, Hitachi Ltd i Japan AE Power Systems Corp (zwanej dalej „JAEPS”).
- 10 W dniu 30 lipca 2004 r. grupa VA Tech przedstawiła Komisji memorandum wraz z dokumentami, a w dniu 23 sierpnia 2004 r. złożyła dodatkowe wyjaśnienia.

- 11 W dniu 20 kwietnia 2006 r. Komisja wydała komunikat w sprawie przedstawienia zarzutów, który doręczono 20 spółkom, w tym skarżącym.

III — Zaskarżona decyzja

- 12 W dniu 24 stycznia 2007 r. Komisja wydała decyzję C (2006) 6762 wersja ostateczna w sprawie postępowania na podstawie art. 81 WE i art. 53 EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnice z izolacją gazową) (zwaną dalej „zaskarżoną decyzją”). Akt ten doręczono skarżącym w dniu 7 lub 8 lutego 2007 r.
- 13 Poza skarżącymi i Schneider Electric adresatami zaskarżonej decyzji były też spółki: ABB, Alstom, Areva, Areva T&D AG, Areva T&D Holding SA i Areva T&D SA (zwane dalej łącznie „spółkami grupy Areva”), Fuji Electric Holdings Co., Ltd i Fuji Electric Systems Co., Ltd (zwane dalej łącznie „Fuji”), Hitachi Ltd i Hitachi Europe Ltd (zwane dalej łącznie „Hitachi”), JAEPS, Mitsubishi Electric System Corp. (zwana dalej „Melco”), Siemens oraz Toshiba Corp.
- 14 W motywach 113–123 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że poszczególne przedsiębiorstwa uczestniczące w kartelu koordynowały przydział projektów RIG w skali światowej, z wyłączeniem pewnych rynków, według uzgodnionych zasad, w szczególności w celu utrzymania kwot odzwierciedlających w znacznej mierze ich szacowane historyczne udziały w rynku. Instytucja ta uściśliła, że przydział projektów RIG dokonywany był na podstawie połączonej kwoty „japońskiej” oraz połączonej kwoty „europejskiej”, które to kwoty były następnie rozdzielane między nimi odpowiednio przez producentów japońskich i producentów europejskich. Porozumienie podpisane w Wiedniu w dniu 15 kwietnia 1988 r. (zwane dalej „porozumieniem GQ”) określało reguły umożliwiające przydzielanie projektów RIG albo producentom japońskim, albo producentom europejskim, oraz zaliczanie ich wartości do odpowiedniej kwoty. Ponadto w motywach 124–132 zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśniła, że

poszczególne przedsiębiorstwa uczestniczące w kartelu zawarły niepisane porozumienie (zwane dalej „wspólnym porozumieniem”), w świetle którego projekty RIG w Japonii, z jednej strony, oraz w krajach europejskich członków kartelu, z drugiej strony, określanych łącznie mianem „państw-konstruktorów” projektów RIG, były zarezerwowane odpowiednio dla japońskich i europejskich członków kartelu. Projekty RIG w państwach-konstruktorach nie były przedmiotem wymiany informacji między tymi dwiema grupami i nie były zaliczane do odpowiednich kwot.

- 15 Porozumienie GQ zawierało także reguły dotyczące wymiany informacji niezbędnych do funkcjonowania kartelu między dwiema grupami producentów, dokonywanej przez sekretariaty tych grup, manipulowania przy właściwych postępowaniach przetargowych oraz ustalania cen dla projektów AIG, które nie mogły zostać przydzielone. Zgodnie z treścią załącznika 2 porozumienie miało zastosowanie na całym świecie, z wyjątkiem Stanów Zjednoczonych, Kanady, Japonii i 17 krajów Europy Zachodniej. Poza tym zgodnie ze wspólnym porozumieniem projekty RIG w krajach europejskich innych niż państwa-konstruktorzy także zarezerwowane były dla grupy europejskiej, gdyż producenci japońscy zobowiązali się, że nie będą składali ofert dotyczących projektów RIG w Europie.
- 16 Według Komisji zasady rozdziału projektów RIG pomiędzy producentami europejskimi określało porozumienie podpisane również w Wiedniu w dniu 15 kwietnia 1988 r. i zatytułowane „E-Group Operation Agreement for GQ Agreement” (porozumienie grupy E w sprawie wprowadzania w życie porozumienia GQ, zwane dalej „porozumieniem EQ”). Komisja wskazała, że przydzielanie projektów RIG w Europie odbywało się na podstawie tych samych reguł i procedur, które miały zastosowanie do przydzielania projektów RIG w innych krajach. W szczególności projekty RIG w Europie musiały być także zgłaszane, ewidencjonowane, przydzielane i uzgadniane lub przypisywano im cenę minimalną.

- 17 W motywie 142 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że w porozumieniu GQ i w porozumieniu EQ, a także na potrzeby organizacji i funkcjonowania kartelu poszczególne członkowie kartelu oznaczeni zostali kodami, które w przypadku członków europejskich złożone były z cyfr, zaś w przypadku członków japońskich z liter. W lipcu 2002 r. pierwotne kody zastąpiono numerami.
- 18 W art. 1 lit. p) i t) zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że Siemens Österreich i KEG uczestniczyły w naruszeniu w okresie od 20 września 1998 r. do 13 grudnia 2000 r. oraz od 1 kwietnia 2002 r. do 11 maja 2004 r.
- 19 W art. 1 lit. m), q) i r) zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że Reyrolle, SEHV i Magrini uczestniczyły w naruszeniu w okresie od 15 kwietnia 1988 r. do 13 grudnia 2000 r. oraz od 1 kwietnia 2002 r. do 11 maja 2004 r.
- 20 Za naruszenia wskazane w art. 1 zaskarżonej decyzji na Siemens Österreich i KEG nałożono – w art. 2 lit. l) rzeczony decyzji – grzywnę w wysokości 12 600 000 EUR, przy czym za jej zapłatę spółki te odpowiadały solidarnie wraz z Reyrolle.
- 21 Za naruszenia wskazane w art. 1 zaskarżonej decyzji na Reyrolle nałożono – w art. 2 lit. l) decyzji – grzywnę w kwocie 22 050 000 EUR, której część w kwocie 17 550 000 EUR miała zostać zapłacona solidarnie z SEHV i Magrini, zaś część w kwocie 12 600 000 EUR miała zostać zapłacona solidarnie z Siemens Österreich i KEG.

- 22 Za naruszenia wskazane w art. 1 zaskarżonej decyzji na SEHV i Magrini nałożono – w art. 2 lit. k) i l) decyzji – grzywnę w kwocie 22 050 000 EUR, której część w kwocie 17 550 000 miała zostać zapłacona solidarnie z Reyrolle, zaś część w kwocie 4 500 000 EUR miała zostać zapłacona solidarnie ze Schneider Electric.

Przebieg postępowania i żądania stron

- 23 Pismami złożonymi w sekretariacie Sądu w dniu 17 kwietnia 2007 r. skarżące wniosły niniejsze skargi.
- 24 W dniu 27 sierpnia 2007 r. Komisja złożyła odpowiedzi na skargi.
- 25 W dniu 22 października 2007 r. skarżące złożyły repliki.
- 26 W dniu 14 grudnia 2007 r. Komisja złożyła dupliki.
- 27 Postanowieniem z dnia 20 stycznia 2010 r. Sąd po wysłuchaniu stron zarządził połączenie badanych spraw do łącznego rozpoznania w procedurze ustnej i do wydania wyroku zgodnie z art. 50 regulaminu postępowania przed Sądem.

28 W ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu postępowania strony wezwano do udzielenia odpowiedzi na pytania Sądu przedstawione na piśmie. Skarżące i Komisja udzieliły odpowiedzi na te pytania w wyznaczonych terminach.

29 Na rozprawie w dniu 16 marca 2010 r. wysłuchano wystąpień stron oraz ich odpowiedzi na pytania zadane ustnie przez Sąd.

30 Na rozprawie w dniu 16 marca 2010 r. SEHV i Magrini przedłożyły w odpowiedzi na wezwanie Sądu kopię wyroku sądu gospodarczego w Grenoble (Francja) z dnia 18 grudnia 2009 r. w sprawie dotyczącej niektórych skarżących, w przedmiocie którego to wyroku strony miały możliwość przedstawienia swych uwag. Na wniosek Komisji Sąd przyznał jej dodatkowy termin, upływający w dniu 26 marca 2010 r., na przedstawienie uwag na piśmie. Te przedłożone w wyznaczonym terminie uwagi Sąd uwzględnił jedynie w zakresie, w jakim dotyczyły one wyroku sądu gospodarczego w Grenoble z dnia 18 grudnia 2009 r.

31 Skarżące wnoszą do Sądu o:

— stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim stwierdzono w nim, że Reyrolle, SEHV i Magrini naruszyły art. 81 WE i art. 53 porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (zwanego dalej „porozumieniem EOG”) w okresie od 15 kwietnia 1988 r. do 13 grudnia 2000 r. i że wszystkie te

spółki naruszały wskazane przepisy w okresach od 1 kwietnia 2002 r. do 9 października 2002 r. i od 21 stycznia 2004 r. do 11 maja 2004 r.;

- stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym skarżących;

- ewentualnie, obniżenie nałożonych na nie grzywnien do wysokości nieprzekraczającej 1 980 000 EUR w przypadku Siemens Österreich i KEG, 1 100 000 EUR w przypadku Reyrolle i Magrini, a także 2 750 000 EUR w przypadku SEHV.

- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

³² Komisja wnosi do Sądu o:

- oddalenie skargi;

- obciążenie skarżących kosztami postępowania.

Co do prawa

I — W przedmiocie żądań stwierdzenia nieważności

- ³³ W uzasadnieniu żądań stwierdzenia nieważności skarżące podnoszą dwa zarzuty. Pierwszy dotyczy naruszenia art. 81 ust. 1 WE, art. 53 ust. 1 porozumienia EOG, art. 23 ust. 2 i 3 oraz art. 25 rozporządzenia Rady nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 [WE] i 82 [WE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1). Zarzut drugi dotyczy naruszenia prawa do bycia wysłuchanym.

A — W przedmiocie zarzutu pierwszego, dotyczącego naruszenia art. 81 WE, art. 53 ust. 1 porozumienia EOG oraz niektórych przepisów rozporządzenia nr 1/2003

- ³⁴ W ramach zarzutu pierwszego skarżące podnoszą, że przy ustalaniu wysokości grzywny Komisja naruszyła pod kilkoma względami art. 81 WE, art. 53 porozumienia EOG, a także niektóre przepisy rozporządzenia nr 1/2003. Zarzut ten składa się z trzech części, które dotyczą, po pierwsze, braku dowodu popełnienia domniemanego naruszenia, po drugie błędów w ocenie co do czasu trwania zarzucanego naruszenia oraz, po trzecie, nałożenia grzywny w nadmiernej wysokości. W sprawach T-123/07 i T-124/07 Reyrolle, SEHV i Magrini podnoszą także argument o przedawnieniu zarzucanego naruszenia w odniesieniu do okresu przed dniem 16 lipca 1998 r.

1. W przedmiocie części zarzutu dotyczącej braku dowodu popełnienia domniemanego naruszenia

a) Argumenty stron

- ³⁵ Skarżące utrzymują, że Komisja nie udowodniła w wystarczający sposób popełnienia naruszenia art. 81 WE w okresie przed dniem 13 grudnia 2000 r. Według nich z załącznika 2 do porozumienia GQ jednoznacznie wynika, że rynki europejskie wyłączono z zakresu zastosowania tego porozumienia. Na podstawie rzeczonoego porozumienia Komisja nie mogła zatem dojść do wniosku, że istniał kartel w rozumieniu art. 81 WE, czyli porozumienie, którego celem lub skutkiem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku.
- ³⁶ Ponadto wątpliwa jest moc dowodowa wykazu projektów RIG, o którym mowa w motywie 164 zaskarżonej decyzji. Z jednej strony Komisja nie wskazała, w jakim celu wykaz ten został sporządzony, i nie wyjaśniła, czy wymienione w nim projekty RIG były przedmiotem porozumień między stronami. Z drugiej strony, ponieważ tylko jednaście z około 1620 wszystkich ujętych w wykazie projektów RIG dotyczy wspólnego rynku pod względem geograficznym, wykaz ten świadczy przede wszystkim o tym, że porozumienie nie wywierało istotnych skutków na obszarze wspólnego rynku.
- ³⁷ Komisja nie zgadza się z argumentami skarżących.

b) Ocena Sądu

38 Z zaskarżonej decyzji, a w szczególności z motywów 124–163 tego aktu wynika, że Komisja uznała, iż zarzucany skarżącym i objęty sankcjami kartel oparty był na „wspólnym porozumieniu”, w świetle którego projekty RIG w „państwach-konstruktorach” były zarezerwowane na rzecz japońskich i europejskich członków kartelu, na ochronie rynków zwanych rynkami „konstruktorów” w Europie oraz na podziale między producentów europejskich rynków w „państwach europejskich innych niż państwa konstruktorów” poprzez manipulowanie przy przetargach i uzgadnianie cen. Według Komisji do powstania kartelu na obszarze wspólnego rynku doprowadziło właśnie wprowadzenie w życie „wspólnego porozumienia”, którego tylko jeden z elementów stanowiło porozumienie GQ.

39 W celu udowodnienia istnienia i zasięgu „wspólnego porozumienia” Komisja wskazała w zaskarżonej decyzji szereg materiałów dowodowych, pośród których największe znaczenie mają oświadczenia ABB, świadka pana M., spółek Fuji i Hitachi, a także pewne dokumenty takie jak porozumienie GQ i porozumienie EQ wraz z załącznikami do tych aktów, dostarczony przez ABB wykaz projektów RIG omawianych w ramach kartelu, nieoznaczony datą dokument odnaleziony podczas kontroli przeprowadzonej przez Komisję w siedzibie grupy VA Tech, zatytułowany „Podsumowanie rozmów z JJC”, a także korespondencja z dnia 18 stycznia 1999 r. między panami W., J. i B., zatrudnionymi w grupie VA Tech.

40 W celu odparcia zarzutu popełnienia naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG skarżące twierdzą jedynie, że celem ani skutkiem porozumienia GQ nie było zapobieżenie, ograniczenie ani zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku, oraz podważają moc dowodową wykazu projektów RIG w Europie, przedstawionego w motywie 164 zaskarżonej decyzji. Skarżące nie kwestionują natomiast ani istnienia wspólnego porozumienia, ani mocy dowodowej innych dowodów wskazanych

w pkt 39 powyżej, na podstawie których Komisja stwierdziła, że kartel wywierał taki skutek. Wobec znacznej liczby materiałów dowodowych, na których oparła się Komisja, w niniejszej sprawie skarżące nie mogą jednak w sposób ogólny zaprzeczać istnieniu naruszenia art. 81 WE bez wyraźnego podważenia wcześniejszych stwierdzeń Komisji, a w szczególności bez wskazania i uzasadnienia, dlaczego przedstawione przez tę instytucję dowody należy uznać za niedopuszczalne, pozbawione znaczenia lub mocy dowodowej.

- 41 Należy bowiem uznać, że nawet przy uwzględnieniu okoliczności, że z brzmienia porozumienia GQ wynika, iż nie miało ono zastosowania w większości państw europejskich, i abstrahując od przedstawionego w motywie 164 zaskarżonej decyzji wykazu projektów RIG w Europie, dowody przedstawione przez Komisję są wystarczające do wykazania zasięgu „wspólnego porozumienia”.
- 42 Po pierwsze samo stwierdzenie Komisji, zgodnie z którym europejscy członkowie kartelu naradzili się i rozdzielili między siebie projekty RIG wewnątrz wspólnego rynku oraz w ramach EOG, pozwala wykazać, że kartel miał wpływ na konkurencję na tych obszarach. Z zaskarżonej decyzji wynika nadto, że Komisja oparła się także na oświadczeniach ABB i pana M., a także na oświadczeniach Fuji i Hitachi, załączniku 2 do porozumienia EQ, wykazie projektów RIG w Europie przedstawionym w motywie 164 zaskarżonej decyzji, dokumencie zatytułowanym „Podsumowanie rozmów z JJC” oraz korespondencji z dnia 18 stycznia 1999 r.
- 43 Po drugie, jak wynika z motywów 125–131 zaskarżonej decyzji, stwierdzenie Komisji, że producenci europejscy i japońscy całkowicie podzielili między siebie właściwy rynek, wobec czego projekty RIG w Japonii były zarezerwowane dla producentów japońskich, a projekty RIG w Europie były co do zasady zastrzeżone dla producentów

europiejskich, znajduje poparcie w treści oświadczeń ABB i pana M., jak również w treści oświadczeń Fuji i Hitachi oraz załącznika 2 do porozumienia EQ.

- 44 Po trzecie, jak wynika z motywów 133–138 zaskarżonej decyzji, stwierdzenie Komisji, że w Europie istniała ochrona rynków zwanych „rynkami konstruktorów”, co oznacza, że w krajach, w których producenci europejscy byli obecni od dawna, projekty RIG były dla nich zastrzegane od razu i nie były obejmowane kwotami ustalonymi w ramach kartelu, znajduje poparcie w treści oświadczeń ABB i pana M., a także w treści dokumentu zatytułowanego „Podsumowanie rozmów z JJC” oraz korespondencji z dnia 18 stycznia 1999 r.
- 45 Wobec powyższego nawet jeśli argumenty skarżących wymierzone przeciwko dwóm zakwestionowanym przez nich dowodom zostałyby uznane za zasadne, to i tak nie prowadziłyby to do obalenia stwierdzenia Komisji, że skutkiem istnienia kartelu było zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku oraz w ramach EOG.
- 46 Pierwszą część zarzutu pierwszego należy zatem oddalić.

2. W przedmiocie części zarzutu dotyczącej błędów w ocenie co do czasu trwania domniemanego naruszenia

- 47 Skarżące utrzymują, iż zaskarżona decyzja obarczona jest błędem w ocenie w odniesieniu do czasu trwania naruszenia, który to błąd doprowadził do niesłusznego zawyżenia tego czasu. Wskazane błędy dotyczą po pierwsze daty, w której skarżące zaprzestały uczestnictwa w naruszeniu, po drugie daty, w której przedsiębiorstwo utworzone przez spółki należące do grupy VA Tech (zwane dalej „przedsiębiorstwem

VA Tech”) wznowiło swe uczestnictwo w naruszeniu, i po trzeciej dacie zaprzestania naruszenia.

a) W przedmiocie daty, w której skarżące zaprzestały uczestnictwa w naruszeniu

Argumenty stron

⁴⁸ Pomocniczo względem pierwszej części zarzutu pierwszego, dotyczącej braku dowodu domniemanego naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG, skarżące podnoszą, że Komisja popełniła błąd, stwierdzając, że przerwały one swe uczestnictwo w naruszeniu w dniu 13 grudnia 2000 r., czyli w dniu, w którym odbyło się wieczorne spotkanie w Ville-d’Avray (Francja) dla uczczenia rzekomego rozwiązania kartelu, o czym skarżące były przekonywane przez pozostałych uczestników kartelu, podczas gdy powinna była stwierdzić, że skarżące przerwały swe uczestnictwo w kartelu z dniem 16 lipca 1998 r., w którym to dniu omawiano ostatni z wymienionych w motywie 164 zaskarżonej decyzji projektów RIG w Europie, a najpóźniej z dniem 12 października 2000 r., w którym w Zurychu (Szwajcaria) odbyło się spotkanie, w trakcie którego skarżące zostały poinformowane o rzekomym rozwiązaniu kartelu.

⁴⁹ Komisja nie zgadza się z argumentami skarżących.

Ocena Sądu

- 50 Tytułem wstępu należy zaznaczyć, iż nie jest kwestionowana okoliczność, że uczestnictwo w kartelu Reyrolle, SEHV i Magrini zostało rzeczywiście przerwane. Strony nie zgadzają się natomiast co do dokładnej daty, w której przerwanie to nastąpiło. Skarżące zaprzeczają, jakoby uczestniczyły w kartelu po dniu 16 lipca 1998 r., a w każdym razie po dniu 12 października 2000 r. Komisja utrzymuje, że Reyrolle, SEHV i Magrini przerwały uczestnictwo w kartelu dopiero w trakcie „wieczoru pożegnального” w dniu 13 grudnia 2000 r.
- 51 Na tle tej niezgodności rozstrzygnięcia wymaga kwestia, na kim spoczywa ciężar dowodu w tym względzie. O ile skarżące twierdzą, że zadaniem Komisji jest udowodnienie czasu trwania naruszenia, o tyle Komisja utrzymuje, że skoro wykazała ona istnienie nielegalnego kartelu, powstaje domniemanie, że trwał on aż do dnia, co do którego przedstawiono dowód zaprzestania jego działalności, który to dowód winien zostać dostarczony przez przedsiębiorstwo uczestniczące w kartelu.
- 52 Należy w tym względzie przypomnieć utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym z jednej strony strona lub organ zarzucający naruszenie reguł konkurencji powinny dowieść zaistnienia tego naruszenia, przedstawiając w sposób wymagany prawem fakty noszące znamiona naruszenia, a z drugiej strony przedsiębiorstwo powołujące się na prawo do obrony wobec zarzutu naruszenia jest zobowiązane wykazać, że warunki skorzystania z takiej obrony są spełnione, w związku z czym organ ten będzie musiał przedstawić inne dowody (wyrok Sądu z dnia 16 listopada 2006 r. w sprawie T-120/04 Peróxidos Orgánicos przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4441, pkt 50; zob. podobnie wyroki Trybunału: z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahlgewebe przeciwko Komisji, Rec. s. I-8417, pkt 58; z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-123, pkt 78).

- 53 W niniejszej sprawie zasada, w myśl której Komisja ma obowiązek udowodnić wszystkie elementy składowe naruszenia, w tym również czas jego trwania (zob. podobnie wyroki Sądu: z dnia 7 lipca 1994 r. w sprawie T-43/92 Dunlop Slazenger przeciwko Komisji, Rec. s. II-441, pkt 79; z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawie T-48/98 Acerinox przeciwko Komisji, Rec. s. II-3859, pkt 55; z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie T-62/02 Union Pigments przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5057, pkt 36), mogące mieć wpływ na jej końcowe wnioski w sprawie wagi tego naruszenia, nie zostaje podważona przez fakt, iż skarżące w sprawach T-123/07 i T-124/07 podniosły w celu obrony zarzut upływu okresu przedawnienia, którego udowodnienie spoczywa zasadniczo na skarżących.
- 54 Podniesienie takiego zarzutu jako środka obrony wymaga koniecznie ustalenia czasu trwania naruszenia, jak również daty, w której naruszenie ustało. Okoliczności te nie mogą same w sobie uzasadnić przerzucenia ciężaru dowodu w tym zakresie na niekorzyść skarżących. Po pierwsze, czas trwania naruszenia, którego data końcowa powinna być znana, stanowi jeden z istotnych elementów naruszenia, co do którego ciężar dowodu spoczywa na Komisji, bez względu na fakt, iż podważenie tych elementów stanowi również część zarzutu przedawnienia podniesionego w celu obrony. Po drugie, wniosek ten uzasadniony jest tym, że nieprzedawnienie się dochodzenia prowadzonego przez Komisję na podstawie rozporządzenia nr 1/2003 w sprawie przedawnienia stanowi obiektywne kryterium prawne wynikające z zasady pewności prawa (zob. podobnie wyrok z dnia 6 października 2005 r. w sprawach połączonych T-22/02 i T-23/02 Sumitomo Chemicals i Sumika Fine Chemicals przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4065, pkt 80–82) i jest zatem przesłanką ważności każdej decyzji o nałożeniu kary. Komisja jest bowiem zobowiązana do przestrzegania tej przesłanki, nawet jeśli przedsiębiorstwo nie podniosło na swoją obronę zarzutu w tym zakresie (ww. w pkt 52 wyrok w sprawie Peróxidos Orgánicos przeciwko Komisji, pkt 52).
- 55 Należy jednak zaznaczyć, iż rozkład ciężaru dowodu może się zmienić w zakresie, w jakim okoliczności faktyczne, na które strona się powołuje, są tego rodzaju, że druga strona będzie musiała przedstawić wyjaśnienie lub uzasadnienie, a w przypadku ich braku będzie można uznać, że dowód został przedstawiony (ww. w pkt 52 wyrok w sprawie Peróxidos Orgánicos przeciwko Komisji, pkt 53; zob. podobnie ww.

w pkt 52 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 79). Jeśli tak jak w niniejszym przypadku Komisja dostarczyła dowodu na istnienie porozumienia, to na uczestniczących w nim przedsiębiorstwach spoczywa obowiązek dostarczenia dowodu na to, iż zdystansowały się one od tego porozumienia, tj. dowodu, który winien świadczyć o wyraźnej i podanej do wiadomości innych uczestniczących w nim przedsiębiorstw woli wycofania się z tego porozumienia (wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-168/01 GlaxoSmithKline Services przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2969, pkt 86; zob. także podobnie wyrok Trybunału z dnia 6 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-2/01 P i C-3/01 P, Rec. s. I-23, pkt 63; ww. w pkt 52 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 81–84).

56 To właśnie w świetle tych zasad należy w niniejszej sprawie zbadać, czy Komisja mogła stwierdzić, że uczestnictwo skarżących w kartelu zostało przerwane w dniu 13 grudnia 2000 r.

57 Z motywów 188–190 i 297 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja oparła się w tym względzie na oświadczeniach spółek ABB, Areva i Schneider Electric. Tak więc ABB oświadczyła, że w porozumieniu z Alstom postanowiła wykluczyć skarżące z kartelu ze względu na to, że ich kwota była względnie wysoka w stosunku do zdolności produkcyjnych. Dlatego w dniu 13 grudnia 2000 r. w miejscowości Ville-d'Avray zorganizowano spotkanie mające rzekomo położyć kres kartelowi, który był jednak kontynuowany przy udziale spółek ABB, Alstom, Fuji, Melco i Toshiba. Ponadto Komisja wspomniała, że Areva i Schneider Electric potwierdziły zamiar odbycia tego spotkania pod koniec listopada lub na początku grudnia 2000 r., jednakże Areva zakwestionowała pomysł, aby przedmiotem spotkania było wykluczenie z kartelu jego uczestników.

58 Skarżące zaprzeczają tezie, że dzień 13 grudnia 2000 r. był dniem, w którym przerwane zostało ich uczestnictwo w kartelu, przedstawiając w tym względzie dwa argumenty. Po pierwsze podnoszą one, że za datę taką należało uznać dzień 16 lipca 1998 r., w którym omawiano ostatni ze wspomnianych w motywie 164 zaskarżonej decyzji

projektów RIG w Europie. Po drugie utrzymują one – tak jak uczyniły to w postępowaniu przed Komisją – że decyzję o zakończeniu działalności kartelu podjęto w dniu 12 października 2000 r. podczas spotkania w Zurychu i że spotkanie odbyte w dniu 13 grudnia 2000 r. było jedynie „uroczystością pożegnalną”, a między dwiema wskazanymi datami kartel nie funkcjonował.

- 59 Co się tyczy argumentu pierwszego, należy przypomnieć, iż – jak wskazano wyżej w pkt 41–45 – istnienie „wspólnego porozumienia” zarzucane skarżącym w zaskarżonej decyzji należy uznać za wystarczająco udowodnione nawet bez uwzględnienia przedstawionego w motywie 164 zaskarżonej decyzji wykazu projektów RIG usytuowanych w Europie. Okoliczność, że ujęty w tym wykazie projekt omawiany był po raz ostatni w dniu 16 lipca 1998 r., nie może stanowić dowodu na to, że w dniu tym kartel przestał istnieć, czy też że skarżące przestały w nim uczestniczyć. Argument ten należy zatem odrzucić.
- 60 Co się tyczy argumentu drugiego, z orzecznictwa przytoczonego w pkt 55 powyżej wynika, że jeśli tak jak w niniejszym przypadku Komisja dostarczyła dowodu na istnienie porozumienia, to na uczestniczących w nim przedsiębiorstwach spoczywa obowiązek dostarczenia dowodu na to, iż zdystansowały się one od tego porozumienia, tj. dowodu, który winien świadczyć o wyraźnej i podanej do wiadomości innych uczestniczących w nim przedsiębiorstw woli wycofania się z porozumienia.
- 61 Należy oczywiście podzielić pogląd skarżących, że za takie wyraźne zdystansowanie się należy uznać również sytuację, w której uczestnik kartelu zostaje z niego wykluczony w wyniku zмовy jego pozostałych uczestników pod pretekstem, że kartel kończy działalność. Ponieważ jednak Komisja przedstawiła dowód istnienia „wspólnego porozumienia”, to na skarżących spoczywa ciężar udowodnienia, że pozostali uczestnicy kartelu wywołali u nich przeświadczenie, że działalność kartelu dobiegła końca. Ponadto nawet jeśli wiadomość o zakończeniu działalności kartelu nie była przekazana „z zaskoczenia” na spotkaniu w dniu 13 grudnia 2000 r., ale pewien czas

wcześniej, to i tak wskazana przez skarżące data 12 października 2000 r. nie jest poparta żadnym dowodem. W braku jakichkolwiek dowodów co do rzeczywistej daty wystąpienia z kartelu Komisja miała podstawy, by przyjąć, że skarżące zaprzestały uczestnictwa w kartelu w dniu 13 grudnia 2000 r., i to bez konieczności wykazywania, że nielegalne porozumienia zostały zawarte właśnie w tym dniu.

- 62 Wobec powyższego należy oddalić argument dotyczący daty, w której skarżące zaprzestały uczestnictwa w naruszeniu.

b) W przedmiocie daty, w której przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w naruszeniu

Argumenty stron

- 63 Skarżące twierdzą, że Komisja błędnie uznała, iż przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w naruszeniu, za pośrednictwem VAS, z dniem 1 kwietnia 2002 r. Według nich, chociaż przedsiębiorstwo to było już poinformowane o wznowieniu działalności kartelu w lecie 2002 r., to jednak w czasie tym nie wznowiło ono jeszcze swego uczestnictwa. Wznowienie takie nastąpiło dopiero w dniu 9 października 2002 r., kiedy to odbyło się spotkanie w Paryżu (Francja), w którym brali udział niektórzy jego przedstawiciele. Skarżące utrzymują, że ich oświadczenia w tym względzie znajdują poparcie w treści innych dokumentów złożonych do akt sprawy. W szczególności przedsiębiorstwo VA Tech nie było reprezentowane na spotkaniu we Frankfurcie (Niemcy) w dniu 10 lipca 2002 r. ani nie uczestniczyło w porozumieniach czy uzgodnieniach dotyczących projektów RIG, których termin realizacji przypadał

w okresie między kwietniem a październikiem 2002 r. W każdym razie przy ustalaniu daty wznowienia uczestnictwa w naruszeniu Komisja postąpiła w sposób niekonsekwentny, gdyż w przypadku Hitachi postanowiła wziąć pod uwagę datę pierwszego uczestnictwa w spotkaniu wielostronnym.

⁶⁴ Komisja nie zgadza się z argumentami skarżących.

Ocena Sądu

⁶⁵ Jak wynika z motywów 199, 203, 204 i 441 zaskarżonej decyzji, wniosek, że przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w kartelu najpóźniej w dniu 1 kwietnia 2002 r., został wyciągnięty przez Komisję na podstawie informacji zawartych w odpowiedzi ABB na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, w której spółka ta wyjaśniła, że świadek M. zeznał, że po wystąpieniu z kartelu w 2000 r. przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w nim w trakcie trzech pierwszych miesięcy 2002 r. Ponieważ nie wskazano konkretnej daty, Komisja przyjęła datę 1 kwietnia 2002 r. jako najbardziej korzystną dla tego przedsiębiorstwa. Według Komisji wskazane oświadczenie ABB jest bardzo wiarygodne, gdyż to właśnie od tej spółki dowiedziała się ona o tym, że przedsiębiorstwo VA Tech zaprzestało uczestnictwa w kartelu na pewien czas. W piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja przyjęła bowiem założenie, że przedsiębiorstwo VA Tech uczestniczyło w kartelu w sposób nieprzerwany. Komisja twierdzi ponadto, że oświadczenie to znajduje poparcie w treści odręcznych notatek sporządzonych przez pana M., pracownika grupy VA Tech, które odnaleziono w pomieszczeniach grupy podczas kontroli przeprowadzonych w kwietniu 2004 r.

- 66 Co się tyczy notatek sporządzonych przez pana Z., w motywie 204 zaskarżonej decyzji odniesiono się do trzech stron, zawierających według Komisji pytania na temat interesu, jaki grupa VA Tech miałyby w realizacji projektu RIG w Rawennie (Włochy) i możliwości ustalenia poziomu cen, na temat rozmów z producentami japońskimi, na temat zaplanowanego na lipiec spotkania, na którym miały być omawiane projekty RIG, oraz na temat stanu zaawansowania rozmów na koniec sierpnia 2002 r. Strony te zostały umieszczone w aktach postępowania przed Komisją jako karty 2014, 2018 i 2024.
- 67 W tym względzie należy zaznaczyć, że notatki sporządzone przez pana Z. nie zawierają w przeważającej ich części żadnego odniesienia do daty ich sporządzenia ani do daty wspomnianych w nich faktów. Co więcej, nie ma możliwości ustalenia kolejności, w jakiej strony te były dołączane do akt postępowania przed Komisją, ponieważ wszystko wskazuje na to, że kolejność niektórych stron została zmieniona względem porządku chronologicznego, w jakim były one sporządzane. W szczególności odwrócona została kolejność stron zamieszczonych w aktach postępowania przed Komisją jako karty 2014 i 2015, co wynika z karty 2014, która widoczna jest po prawej stronie karty 2015; ponadto karta 2016, która zawiera sprawozdanie z posiedzenia zarządu z dnia 27 czerwca 2002 r., wobec czego mogła być źródłem informacji opatrzonych datami, nie mogła następować bezpośrednio po karcie 2014, ponieważ są to dwie karty prawostronne.
- 68 Jedynymi wiarygodnymi informacjami dotyczącymi daty sporządzenia notatek pana Z. są informacje, które można wywnioskować z nielicznych wzmianek na temat dat, które to wzmianki znajdują się na tej samej stronie co informacje uwzględnione przez Komisję.
- 69 Należy jednak stwierdzić, po pierwsze, że ani przywołane w zaskarżonej decyzji fragmenty notatek sporządzonych przez pana Z., ani fragmenty wskazane przez Komisję w odpowiedzi udzielonej na pisemne pytania Sądu nie pozwalają przyjąć daty 1 kwietnia 2002 r. jako daty, w której przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo

w kartelu. Nawet jeśli skarżące nie kwestionują okoliczności, że notatki te zostały sporządzone w 2002 r., to jednak data 1 kwietnia nie została w nich wyraźnie wspomniana ani też nie da się jej wywnioskować z treści notatek.

- 70 Po drugie należy zwrócić uwagę, że akta postępowania przed Komisją zawierają w szczególności wzmianki „omówić pakiet z Jap. Podjęli oni szereg inicjatyw” („discuter package avec Jap. Ils ont pris une série d'[i]nitiatives”) oraz „w praktyce zarezerwować datę 1 lipca na omówienie 1 pakietu Gd Export z Jap.” („en pratique réserver 1 date 1er juillet pour discuter 1 package Gd Export avec Jap.”). Wzmianki te prowadzą do wniosku, że notatkę, w której zostały zamieszczone, sporządzono przed dniem 1 lipca 2002 r., a zatem nie później niż w czerwcu 2002 r. W braku konkretnej daty należy zatem uznać zgodnie z zasadą *in dubio pro reo*, że dniem, w którym przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w kartelu, był dzień 1 lipca 2002 r.
- 71 Po trzecie, co się tyczy przedmiotu uzgodnień między producentami, należy przypomnieć, iż w zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że w trakcie drugiej fazy naruszenia projekty RIG nie były już omawiane indywidualnie, lecz w „pakietach”. Okoliczność ta nie została zakwestionowana przez skarżące. Skarżące nie zakwestionowały też faktu, że podczas drugiej fazy kartel ukierunkowany był na realizację projektów RIG w ramach EOG. Część zarzutu pierwszego, w ramach której skarżące zaprzeczają, że kartel wywierał skutki na wspólnym rynku, dotyczy bowiem jedynie pierwszej fazy ich uczestnictwa. Okoliczność, że w notatce, o której mowa w pkt 70 powyżej, nie wspomniano o projekcie RIG w obrębie EOG, nie może podważać faktu, że od chwili powrotu do kartelu w 2002 r. skarżące uczestniczyły w rozmowach na temat projektów RIG w ramach EOG.
- 72 Wobec powyższego należy uwzględnić argument, w ramach którego skarżące zarzuciły Komisji, że błędnie uznała, iż wznowiły one uczestnictwo w kartelu w dniu 1 kwietnia 2002 r.

c) W przedmiocie daty zakończenia naruszenia

Argumenty stron

- ⁷³ Skarżące podnoszą, że Komisja popełniła błąd, uznając, że naruszenie dobiegło definitywnie końca dopiero w dniu 11 maja 2004 r., a nie najpóźniej w dniu 21 stycznia 2004 r., kiedy to odbyło się ostatnie spotkanie, w trakcie którego omawiano projekty RIG, nie dochodząc jednak do porozumienia. System koordynacji zaczął się odtąd załamywać, a przedmiotem kolejnych spotkań były jedynie pytania o przyszłość kartelu oraz kilka innych kwestii niemających związku z prawem konkurencji.
- ⁷⁴ Komisja odpiera twierdzenie, że kartel zakończył działalność najpóźniej w dniu 21 stycznia 2004 r., a nie z dniem 11 maja 2004 r. Kartel funkcjonował jeszcze po 21 stycznia 2001 r., przy czym tylko ABB zrezygnowała z uczestniczenia w nim w lutym 2004 r. W każdym razie zawarte porozumienia wywierały skutki aż do dnia spotkania, które odbyło się po odejściu ABB.

Ocena Sądu

- ⁷⁵ Po pierwsze należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem już z tekstu art. 81 ust. 1 WE wynika, że porozumienia między przedsiębiorstwami są zakazane niezależnie od ich skutków, jeżeli mają cel antykonkurencyjny (wyrok Trybunału z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-49/92 P Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, Rec. s. I-4125, pkt 123; wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawach połączonych

T-67/00, T-68/00, T-71/00 i T-78/00 JFE Engineering przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2501, pkt 181). W konsekwencji wykazanie rzeczywistych antykonkurencyjnych skutków nie jest wymagane, jeżeli ustalony zostanie antykonkurencyjny cel zarzucających zachowań (zob. wyrok Sądu z dnia 6 lipca 2000 r. w sprawie T-62/98 Volkswagen przeciwko Komisji, Rec. s. II-2707, pkt 178 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 76 Tymczasem w niniejszej sprawie Komisja wzięła pod uwagę przede wszystkim ograniczający konkurencję cel porozumień i uzgodnionych praktyk wskazanych w art. 1 zaskarżonej decyzji. W motywach 303 i 304 tego aktu stwierdziła najpierw, że wszystkie opisane porozumienia lub uzgodnione praktyki miały na celu ograniczenie konkurencji w rozumieniu art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG oraz że w takich okolicznościach – dla zastosowania tych postanowień – nie istnieje konieczność brania pod uwagę konkretnych skutków porozumienia, po czym w pkt 308 decyzji dodała, że wprowadzenie w życie porozumienia o opisanym charakterze z natury rzeczy prowadzi do istotnego zakłócenia konkurencji. Podobnie w odniesieniu do ustalania grzywn Komisja stwierdziła wyraźnie w pkt 477 zaskarżonej decyzji, że przy określaniu wagi naruszenia nie wzięła wprost pod uwagę konkretnego oddziaływania porozumienia.
- 77 Po drugie należy zaznaczyć, że – jak wskazała Komisja w motywie 215 zaskarżonej decyzji, na podstawie oświadczeń grupy VA Tech – korespondencja i spotkania w ramach kartelu po wystąpieniu z niego ABB dotyczyły w szczególności wymiany informacji na temat toczących się przetargów, sytuacji podmiotów spoza kartelu, utrzymywania lub zrywania kontaktów, a także kwestii bezpieczeństwa. Wskazane tematy rozmów świadczą o tym, że mimo iż członkowie kartelu, którzy pozostali w nim po wystąpieniu ABB, nie doszli do porozumienia w sprawie konkretnych projektów, to jednak mieli zamiar kontynuowania kartelu w przyszłości, a w każdym razie nie podjęli jeszcze ostatecznej decyzji o jego rozwiązaniu.

- 78 Powyższej interpretacji faktów nie podważają oświadczenia Hitachi dotyczące zakończenia funkcjonowania kartelu, na których treść powołują się skarżące. Twierdzą one, że w odniesieniu do spotkania z dnia 21 stycznia 2004 r. Hitachi oświadczyła, iż „strony odrzuciły wszystkie propozycje” i że „spotkanie zostało [następnie] zakończone”. W innym oświadczeniu przedsiębiorstwo to wyciągnęło stąd wniosek, że „nowy system zaczął się załamywać w styczniu 2004 r., kiedy to miało miejsce ostatnie spotkanie robocze, w którym uczestniczyła ABB”.
- 79 Po pierwsze sam fakt, że podczas spotkania w dniu 21 stycznia 2004 r. nie udało się osiągnąć porozumienia w przedmiocie omawianych projektów RIG, nie oznacza jeszcze, że kartel przestał w tym momencie istnieć, nawet jeśli w świetle dokonanej ex post oceny Hitachi niepowodzenie to mogło wyznaczać początek „załamywania się kartelu”. Zagadnienia omawiane na późniejszych spotkaniach, których to zagadnień skarżące nie kwestionują, świadczą bowiem o istnieniu woli kontynuowania kartelu bez ABB. Po drugie teza Hitachi, że kartel zaczął się załamywać w styczniu 2004 r., może jedynie w razie potrzeby potwierdzać okoliczność, że w styczniu 2004 r. nie nastąpiło jeszcze definitywne „załamanie się kartelu”.
- 80 W tych okolicznościach Komisja nie musiała wykazywać, że na spotkaniach mających miejsce po 21 stycznia 2004 r. zawarte zostały nowe porozumienia dotyczące konkretnych projektów RIG, by móc uznać, że kartel funkcjonował jeszcze po tej dacie.
- 81 Skarżące nie wykazały zatem, że Komisja popełniła błąd w ocenie, gdy uznała, że działalność kartelu dobiegła końca w dniu 11 maja 2004 r. Oznacza to, że argument dotyczący takiego błędu w ocenie należy oddalić.

- ⁸² Wobec powyższego należy stwierdzić nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdziła w nim, że skarżące popełniły naruszenie w okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2002 r. W pozostałym zakresie należy oddalić tę część zarzutu pierwszego, która dotyczy błędów w ocenie co do czasu trwania naruszenia.

3. W przedmiocie części zarzutu dotyczącej przedawnienia domniemanego naruszenia w odniesieniu do okresu przed 16 lipca 1998 r.

a) Argumenty stron

- ⁸³ Reyrolle, SEHV i Magrini twierdzą, że w odniesieniu do okresu przed 16 lipca 1998 r. sankcje nie mogą zostać nałożone ze względu na przedawnienie karalności. Według nich, ponieważ pięcioletni okres przedawnienia należy liczyć od dnia 16 lipca 1998 r., a czas ich uczestnictwa w nowym systemie wynosił tylko rok i trzy miesiące, zwykła kwoty wyjściowej zastosowana ze względu na czas trwania naruszenia winna ulec ograniczeniu do 10%.
- ⁸⁴ Reyrolle, SEHV i Magrini dodają, że broniona przez Komisję teza o istnieniu naruszenia ciągłego jest błędna w odniesieniu do nich, ponieważ nie zostały spełnione sformułowane w orzecznictwie przesłanki, a mianowicie przesłanka obiektywna, zgodnie z którą naruszenia nie mogą zostać przerwane, oraz przesłanka subiektywna, zgodnie z którą analizowane zachowania przedsiębiorstw muszą być wynikiem realizacji ogólnego zamiaru.

- ⁸⁵ Komisja odpiera te argumenty.

b) Ocena Sądu

- 86 Artykuł 25 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003 ustanawia pięcioletni termin przedawnienia naruszeń takich jak to, które zarzucane jest skarżącym. Zgodnie z art. 25 ust. 3 zdanie pierwsze rozporządzenia wszelkie działania podjęte przez Komisję w celu przeprowadzenia dochodzenia lub postępowania w odniesieniu do naruszeń przerywają bieg przedawnienia.
- 87 W niniejszej sprawie zarzut przedawnienia podniesiony w odniesieniu do pierwszej fazy naruszenia zarzucanego Reyrolle, SEHV i Magrini wymaga kumulatywnego spełnienia dwóch przesłanek. Po pierwsze rzeczona pierwsza faza winna zakończyć się nie później niż w dniu 10 maja 1999 r., czyli pięć lat przed dniem poprzedzającym kontrolę w siedzibach tych spółek, które to kontrole Komisja przeprowadziła w dniach 11 i 12 maja 2004 r. Po drugie dwie fazy zarzucanego im naruszenia nie mogą być częścią jednego i ciągłego naruszenia w rozumieniu art. 25 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, gdyż w takiej sytuacji bieg przedawnienia rozpoczyna się dopiero od dnia zaniechania naruszenia.
- 88 Tymczasem jak wskazano w pkt 57–62 powyżej, w zaskarżonej decyzji Komisja słusznie uznała, że pierwsza faza naruszenia zarzucanego Reyrolle, SEHV i Magrini dobiegła końca dopiero w dniu 13 grudnia 2000 r., a więc po dniu 10 maja 1999 r. Zarzut przedawnienia należy zatem oddalić.
- 89 W każdym razie nie jest spełniona także druga z przesłanek wskazanych w pkt 87 powyżej. Komisja słusznie stwierdziła bowiem, że kartel, w którym Reyrolle, SEHV i Magrini uczestniczyły w 2002 r. był zasadniczo tym samym kartelem, w którym uczestniczyły one do 2000 r.

- 90 Sąd Unii sformułowały kilka kryteriów mających znaczenie dla oceny, czy naruszenie ma charakter jednolity, a mianowicie tożsamość celów analizowanych praktyk (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-113/04 P Technische Unie przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8831, pkt 170, 171, a także wyroki Sądu: z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-21/99 Dansk Rørindustri przeciwko Komisji, Rec. s. II-1681, pkt 67; z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-43/02 Jungbunzlauer przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3435, pkt 312), tożsamość stosownych produktów i usług (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 118, 119, 124; ww. wyrok w sprawie Jungbunzlauer przeciwko Komisji, pkt 312), tożsamość uczestniczących w naruszeniu przedsiębiorstw (ww. wyrok w sprawie Jungbunzlauer przeciwko Komisji, pkt 312) oraz tożsamość sposobów wprowadzenia ich w życie (ww. wyrok w sprawie Rørindustri przeciwko Komisji, pkt 68). Innymi właściwymi kryteriami są tożsamość osób fizycznych reprezentujących przedsiębiorstwa oraz tożsamość geograficznego zakresu zastosowania danych praktyk.
- 91 W niniejszej sprawie należy zaznaczyć, że wszystkie wskazane wyżej kryteria pozwalają uznać, że kartel, w którym Reyrolle, SEHV i Magrini uczestniczyły w 2002 r., był zasadniczo tym samym kartelem, w którym uczestniczyły one do 2000 r.
- 92 Otóż po pierwsze cel, którym było utrzymanie udziałów w rynku członków kartelu, podzielenie rynku światowego między producentów japońskich i europejskich – w szczególności poprzez zastrzeżenie na rzecz tych ostatnich rynku europejskiego – oraz zapobieżenie obniżaniu cen, był ten sam w dwóch rozpatrywanych okresach.
- 93 Po drugie metody działania kartelu pozostały generalnie niezmienione, mimo iż ewoluowały stopniowo na przestrzeni lat, w szczególności wraz ze zmniejszaniem się liczby uczestniczących w kartelu przedsiębiorstw w wyniku koncentracji sektora oraz wraz z rozwojem technicznym środków komunikacji. Jednakże – jak wskazała Komisja w motywie 280 zaskarżonej decyzji – zmiany te nie nastąpiły w konkretnym punkcie czasowym między 2000 r. a 2002 r., lecz dokonywały się sukcesywnie.

Ponadto zmiany te nie objęły głównych zasad funkcjonowania kartelu, a mianowicie rozdzielania projektów RIG między jego członkami na podstawie ustalanych przez nich kwot i w drodze manipulowania przy przetargach, ani też ustalania cen minimalnych dla projektów RIG, które nie podlegały rozdzielaniu.

⁹⁴ Te precyzyjne ustalenia Komisji dotyczące funkcjonowania kartelu, których skarżące nie zakwestionowały w sposób szczegółowy, nie mogą zostać podważone przez ogólne i nieoparte dowodami twierdzenie, że „od 2002 r. działania koordynacyjne przeprowadzane były w ramach całkiem nowego systemu”, co zdaniem skarżących wynika w szczególności z oświadczeń pracowników ABB. W przywołanych przez skarżące w sprawach T-123/07 i T-124/07 i wyjętych z kontekstu fragmentach tych oświadczeń pracownik ABB, pan Wi., zeznał zasadniczo, że w okresie, w którym zaistniały omawiane okoliczności, jego przełożony ukrywał przed nim rzeczywisty rozmiar współpracy z innymi producentami RIG oraz fakt, że kartel – w formie, w jakiej funkcjonował od 2002 r. – stanowił kontynuację wcześniejszego kartelu.

⁹⁵ Po trzecie w trakcie obydwu rozpatrywanych okresów kartel dotyczył tego samego rynku, a mianowicie rynku projektów RIG w postaci oddzielnych elementów lub gotowych do użytku stacji elektroenergetycznych.

⁹⁶ Po czwarte tożsamość przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu, a także licznych spółek wchodzących w skład tych przedsiębiorstw nie uległa zasadniczo zmianie przez cały okres funkcjonowania kartelu, czyli od 1988 r. do 2004 r., jeśli weźmie się pod uwagę proces koncentracji w sektorze RIG, jaki miał miejsce w tym okresie, oraz jeden tylko wyjątek, jakim była tymczasowa nieobecność spółek Siemens, VA Tech i Hitachi.

- 97 Po piąte, pomijając pewne zmiany kadrowe typowe dla każdego przedsiębiorstwa, osoby reprezentujące poszczególne przedsiębiorstwa w ramach kartelu w 2000 r. i 2002 r. były w znacznej mierze tymi samymi osobami. O istnieniu ciągłości personalnej w gronie przedstawicieli przedsiębiorstw świadczą różne umieszczone w aktach sprawy listy obecności na spotkaniach – w szczególności lista zawarta w załączniku I do zaskarżonej decyzji – a także lista aktywnie działających w kartelu współpracowników właściwych przedsiębiorstw, zamieszczona w załączniku II do zaskarżonej decyzji.
- 98 Po szóste geograficzny zasięg działalności kartelu w 2000 r. był taki sam jak w okresie od 2002 r. do 2004 r. Od 1988 r. poszerzał się on bowiem nieco ze względu na fakt, że w międzyczasie członkowie kartelu uzyskiwali dostęp do rynków państw Europy Środkowej i Wschodniej.
- 99 Ponadto podkreślony przez Komisję i niezakwestionowany przez skarżące w sprawach T-123/07 i T-124/07 fakt, że mimo tymczasowej nieobecności pewnych przedsiębiorstw działalność kartelu była kontynuowana przez pozostałych jego członków i że zachowana została tym samym obiektywna ciągłość naruszenia jednolitego, także świadczy o tym, że chodzi tu o jeden i ten sam kartel.
- 100 Jeśli chodzi wreszcie o element subiektywny, wystarczy stwierdzić, że gdy przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w kartelu, Reyrolle, SEHV i Magrini były świadome tego, że uczestniczą w tym samym co wcześniej kartelu. Należy w tym względzie zaznaczyć, że niektórzy pracownicy, którzy reprezentowali VA Tech w ramach kartelu od 2002 r., sprawowali już funkcje kierownicze w spółkach należących do tej grupy przed zaprzestaniem przez te spółki uczestnictwa w kartelu w 2000 r. Tak więc panowie Z., V., C., B. i W., którzy figurują na liście uczestników różnych spotkań poczynawszy od października 2002 r. (zob. załącznik I do zaskarżonej decyzji), pracowali już dla Reyrolle, SEHV, Marni i Schneider Electric przed 2000 r. (zob. załącznik II do zaskarżonej decyzji). Reyrolle, SEHV i Magrini nie mogą zatem lekceważyć tożsamości czynników decydujących o tym, że kartel miał charakter jednolity. Wbrew temu, co twierdzą skarżące w sprawach T-123/07 i T-124/07, istnienia elementu

subiektywnego nie wyklucza fakt, że w 2002 r. zostały one wprowadzone w błąd przez pozostałych uczestników kartelu, którzy wywołali u nich przeświadczenie, że kartel został rozwiązany. Decydujące znaczenie ma tu bowiem stan ich wiedzy nie z 2002 r., ale z chwili, w której wznowiły swe uczestnictwo w kartelu.

- ¹⁰¹ Wobec powyższego zarzut przedawnienia podniesiony przez Reyrolle, SEHV i Magrini należy w każdym wypadku oddalić ze względu na fakt, że dwie fazy zarzucanego im naruszenia stanowiły część tego samego, jednolitego i ciągłego naruszenia.
- ¹⁰² Należy zatem oddalić część zarzutu pierwszego dotyczącą kwestii przedawnienia pierwszej fazy naruszenia zarzucanego Reyrolle, SEHV i Magrini.

4. W przedmiocie części zarzutu, dotyczącej nadmiernej wysokości nałożonych grzywien

- ¹⁰³ W uzasadnieniu tej części zarzutu skarżące podnoszą kilka argumentów, dotyczących po pierwsze przekroczenia górnej granicy wynoszącej 10% obrotu Reyrolle, SEHV i Magrini, po drugie nieuwzględnienia indywidualnej sytuacji tych spółek, po trzecie nadmiernej wysokości grzywiny nałożonej na Siemens Österreich i KEG względem grzywiny nałożonej na Reyrolle, po czwarte ustalenia w niezrozumiały sposób odpowiedzialności solidarnej między poszczególnymi skarżącymi, po piąte okoliczności, że Komisja błędnie obciążyła Reyrolle odpowiedzialnością obok jej spółki

dominującej, po szóste naruszenia zasady ne bis in idem w odniesieniu do Siemens Österreich i KEG oraz po siódme – także w odniesieniu do tych spółek – braku obniżenia grzywny.

- 104 Należy zaznaczyć, że pierwsze cztery argumenty dotyczą w istocie błędnego zastosowania przez Komisję pojęcia przedsiębiorstwa w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji. W ramach tych argumentów skarżące krytykują bowiem okoliczność, że przy obliczaniu ich grzywien Komisja zastosowała kwotę wyjściową ustaloną na podstawie całkowitego obrotu grupy VA Tech uzyskanego w 2005 r., a nie na podstawie obrotu poszczególnych spółek, oraz okoliczność, że kwoty, za zapłatę których poszczególne spółki należące do tej grupy obciążono odpowiedzialnością solidarną, zostały ustalone w niezrozumiały sposób. Dlatego te cztery argumenty należy zbadać łącznie przed przystąpieniem do analizy pozostałych twierdzeń.

a) W przedmiocie pierwszych czterech argumentów, dotyczących zasadniczo błędnego zastosowania przez Komisję pojęcia przedsiębiorstwa w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji

Argumenty stron

- 105 Reyrolle, SEHV i Magrini zarzucają Komisji, że przy obliczaniu nałożonych na nie grzywien zastosowała kwotę wyjściową ustaloną na podstawie całkowitego obrotu grupy VA Tech, jaki istniał w chwili wydania zaskarżonej decyzji, a nie na podstawie obrotu poszczególnych spółek.

106 Według Reyrolle, SEHV i Magrini Komisja zaprzeczyła w ten sposób wyraźnie twierdzeniu, jakie kilkakrotnie wyraziła w zaskarżonej decyzji, że zamierza uznać spółki zależne należące do grupy VA Tech za „indywidualnie odpowiedzialne” za naruszenie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG. Reyrolle, SEHV i Magrini podnoszą także, że zastosowana przez Komisję metoda obliczania doprowadziła do tego, że Reyrolle obciążono odpowiedzialnością za postępowanie SEHV i Magrini – i vice versa – podczas gdy przez większość czasu trwania naruszenia, a mianowicie w okresie od 15 kwietnia 1988 r. do 13 grudnia 2000 r., spółki te nie były ze sobą powiązane. Taka „współodpowiedzialność ze skutkiem wstecznym” kłóci się z zasadą, w myśl której sankcja winna być proporcjonalna do wagi popełnionego naruszenia, gdyż znaczenie gospodarcze, jakie spółki te miały w ramach kartelu, zostało wyraźnie przecenione.

107 Reyrolle, SEHV i Magrini twierdzą ponadto, że w zaskarżonej decyzji Komisja nie uwzględniła górnej granicy wynoszącej 10% obrotu, przewidzianej w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003. W 2005 r. ich światowy obrót wyniósł około 118 953 000 EUR w przypadku Reyrolle, 222 034 242 EUR w przypadku SEHV i 103 047 112 EUR w przypadku Magrini, wobec czego nałożone na te spółki grzywny w wysokości 22 050 000 EUR są nadmiernie wygórowane.

108 Co więcej Reyrolle, SEHV i Magrini utrzymują, iż zaproponowany przez Komisję sposób obliczania grzywien jest sprzeczny z art. 7 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”), zgodnie z którym nie będzie wymierzona kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony. Według skarżących zastosowanie przez Komisję z mocą wsteczną pojęcia jednostki gospodarczej w celu obliczenia kwoty grzywny doprowadziło do zaostrzenia sankcji.

- 109 Reyrolle dodaje, że Komisja powinna była wziąć pod uwagę jej ograniczoną zdolność do wyrządzenia znacznej szkody dla konkurencji wewnątrz wspólnego rynku albo poprzez obniżenie kwoty wyjściowej grzywny, albo w ramach badania okoliczności łagodzących. Ze względów technicznych działalność tej spółki wewnątrz EOG ograniczała się do Zjednoczonego Królestwa i Irlandii przez cały czas trwania porozumienia GQ. Dlatego, wobec wyolbrzymienia znaczenia tej spółki dla konkurencji na wspólnym rynku, jej światowy obrót nie odzwierciedlał we właściwy sposób jej zdolności do wyrządzenia szkody innym podmiotom gospodarczym w obrębie EOG.
- 110 Siemens Österreich i KEG utrzymują, że kwota nałożonej na nie grzywny jest nieproporcjonalna do kwoty, którą obciążono Reyrolle, ze względu na to, że przy wymierzaniu grzywny Komisja postanowiła potraktować je tak, jakby były one powiązane z SEHV i Magrini w okresie od 1998 r. do 2000 r., przez co mocno wyolbrzymiła ich znaczenie gospodarcze w ramach kartelu.
- 111 Siemens Österreich i KEG dodają, że co do zasady grzywny nałożone na spółki dominujące za naruszenie popełnione przez ich spółki zależne, ze względu na decydujący wpływ jaki te pierwsze wywierają na zachowania rynkowe tych drugich, nie powinny być wyższe niż grzywny, jakimi obciążone zostały spółki zależne. Twierdzą one, że w niniejszej sprawie nałożona na nie grzywna jest jednak – biorąc pod uwagę czas trwania zarzucanych im naruszeń – dwa razy wyższa niż w przypadku Reyrolle, wynosi bowiem 242 307 EUR za miesiąc naruszenia, podczas gdy w przypadku Reyrolle grzywna wynosi 124 576 EUR za miesiąc naruszenia.
- 112 Według Siemens Österreich i KEG podejście, jakie zdecydowała się przyjąć Komisja, sprzeciwia się zasadzie sankcji odpowiadającej indywidualnemu przyczynieniu się spółki do zaistnienia zarzucanych faktów oraz „zasadzie winy”, a zatem narusza

art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, jak również art. 7 ust. 1 EKPC. Podejście takie sprzeciwia się również wytycznym Komisji w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 [EWWiS] (Dz.U. 1998, C 9, s. 3, zwanym dalej „wytycznymi”). Ponadto w odpowiedzi na skargę Komisja błędnie i bez żadnego dowodu przyjęła, że w czasie nabycia Reyrolle i utworzenia VAS spółka VA Technologie wiedziała lub powinna była wiedzieć o uczestnictwie Reyrolle w kartelu, podczas gdy VA Technologie przystąpiła do sektora RIG [...] dopiero po nabyciu Reyrolle, i że wstępny audyt (due diligence) przeprowadzony przy tej okazji nie ujawnił żadnych tajnych porozumień.

- 113 Siemens Österreich i KEG twierdzą, że Komisja powinna była najpierw obliczyć kwoty grzywien dla każdej spółki zależnej należącej do grupy VA Tech, a dopiero potem obliczyć – proporcjonalnie do okresu, przez jaki grupa ta sprawowała kontrolę nad każdą z tych spółek zależnych – kwotę grzywiny, którą obciążone miały zostać solidarnie spółki dominujące. Gdyby zastosowano tę metodę, grzywiny nałożone przez Komisję odpowiadałyby kwocie 720 000 EUR w przypadku Reyrolle, kwocie 900 000 EUR w przypadku SEHV i kwocie 360 000 EUR w przypadku Magrini, czyli wyniosłyby łącznie 1 980 000 EUR.
- 114 SEHV i Magrini podnoszą także, iż nałożona na nie w zaskarżonej decyzji grzywina w łącznej kwocie 22 050 000 EUR została błędnie rozdzielona między grupę przedsiębiorstw, której spółką dominującą jest Schneider Electric (zwaną dalej „grupą Schneider”) i na którą przypadło 4 500 000 EUR, a grupę VA Tech, na którą przypadło 17 550 000 EUR. Twierdzą one, że metoda obliczania, jaką prawdopodobnie posłużyła się Komisja, prowadzi ostatecznie do takiego rezultatu, że odpowiedzialność Schneider Electric zostaje bardzo ograniczona, tj. do 40%, w odniesieniu do okresu, w trakcie którego sama sprawowała nad nimi kontrolę. Z kolei odpowiedzialność grupy VA Tech i spółki Reyrolle ulega zawyżeniu.

- 115 SEHV i Magrini dodają, że Komisja ustaliła kwotę wyjściową grzywny nałożonej na Schneider Electric przy uwzględnieniu jej udziałów w VAS. Tymczasem VA Technologie wniosła do spółki VAS różne rodzaje działalności, które nie miały żadnego związku z kartelem. Wskazana w art. 2 lit. l) ppkt i) zaskarżonej decyzji kwota, jaką SEHV, Magrini i Reyrolle zobowiązane są zapłacić solidarnie, jest oczywiście nadmierna.
- 116 Komisja twierdzi, że w zaskarżonej decyzji kwotę grzywny obliczono na podstawie kryteriów sformułowanych w orzecznictwie i przy uwzględnieniu – w niezbędnym zakresie – indywidualnej sytuacji Reyrolle, SEHV i Magrini.
- 117 Co się tyczy art. 7 EKPC, Komisja podkreśla, że postanowienie to nie ma w niniejszej sprawie bezpośredniego zastosowania. Ponadto twierdzi, że zaskarżona decyzja nie narusza zakazu działania prawa wstecz ani zasady nulla poena sine lege.
- 118 Komisja odpiesza także argument Reyrolle, że uwzględnienie światowego obrotu tej spółki doprowadziło do przyjęcia zbyt wysokiej kwoty wyjściowej przy obliczaniu kwoty nałożonej na nią grzywny. Instytucja ta utrzymuje, że w sytuacji, w której kartel obejmuje prawie cały rynek światowy, uwzględnienie obrotu światowego jako wskaźnika wagi naruszenia jest prawidłowe. Komisja zaznacza nadto, że żaden przepis prawa wspólnotowego nie przewiduje sankcji proporcjonalnej do czasu trwania naruszenia.
- 119 Komisja zwraca ponadto uwagę, że Siemens Österreich i KEG nie twierdzą, iż suma dwóch odrębnych, hipotetycznych grzywien nałożonych na grupę VA Tech – jednej za zachowanie spółki Reyrolle, a drugiej za zachowanie SEHV i Magrini – byłaby niższa niż łączna grzywna wymierzona w zaskarżonej decyzji. Tymczasem nieważność

decyzji można stwierdzić jedynie wówczas, gdy zarzucany błąd w obliczeniach rzeczywiście oddziałuje na niekorzyść skarżącej.

- 120 Co się tyczy ustalenia kwot, które mają zostać zapłacone solidarnie, Komisja podnosi, że argument ten jest niedopuszczalny, ponieważ ustalenie to nie dotyczy bezpośrednio SEHV i Magrini, wobec czego spółki te nie mogą powoływać się na interesy przedsiębiorstwa światowego. Komisja twierdzi także, że sposób obliczenia kwoty grzywny nałożonej na skarżące został wystarczająco uzasadniony. Ponadto Komisja podnosi, że przypisanie Schneider Electric większego zakresu odpowiedzialności solidarnej byłoby znacznie mniej korzystne dla grupy VA Tech niż przyjęty przez Komisję sposób jej rozdziału, gdyż globalna odpowiedzialność tej grupy byłaby znacznie wyższa.
- 121 W odpowiedziach na pisemne pytania Sądu oraz na rozprawie Komisja podniosła wreszcie zasadniczo, że może ona swobodnie ustalać kwoty, które należy zapłacić solidarnie, ponieważ obciążenie zainteresowanych spółek odpowiedzialnością solidarną jest dla nich korzystniejsze. Nieprawidłowości nie stanowi zatem fakt, że Reyrolle, z jednej strony, oraz SEHV i Magrini, z drugiej strony, zostały obciążone odpowiedzialnością solidarną za zapłatę kwoty niemającej związku z okresem ich wspólnego uczestnictwa w kartelu w charakterze spółek zależnych grupy VA Tech, ani fakt, że uczestnictwo w kartelu samej Reyrolle w okresie dziesięciu lat przed jej nabyciem przez VA Technologie nie przekłada się na grzywnę indywidualną, ani też fakt, że Siemens Österreich i KEG nie obciążono odpowiedzialnością solidarną za zapłatę części grzywny nałożonej na SEHV i Magrini. Ponadto Komisja utrzymuje, że zawarte w motywie 468 zaskarżonej decyzji wyjaśnienia dotyczące okresów odpowiedzialności solidarnej nie mogą być traktowane jako definitywnie wyznaczające odpowiedzialność solidarną, czyli kreujące zobowiązanie solidarne. Gdy we wskazanym motywie Komisja przypisała Reyrolle odpowiedzialność indywidualną w odniesieniu do okresu od 15 kwietnia 1988 r. do 20 września 1988 r., nie wykluczyła możliwości przyjęcia odpowiedzialności solidarnej ze względów innych niż istnienie jednostki gospodarczej. W odniesieniu do tego okresu wykluczona została natomiast jedynie odpowiedzialność solidarna wraz z jej spółkami dominującymi. Komisja twierdzi, że

w ostatecznym rozrachunku dłużnicy solidarni zachowują całkowitą swobodę określenia sposobu, w jaki rozdziela między sobą całą kwotę grzywny, co jest z ich punktu widzenia korzystne.

Ocena Sądu

— W przedmiocie zasady indywidualizacji kar i sankcji

- ¹²² Przede wszystkim należy przypomnieć, iż zgodnie z zasadą indywidualizacji kar i sankcji osoba fizyczna lub prawna ponosi odpowiedzialność wyłącznie za czyny, które jej się indywidualnie zarzuca (wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawach połączonych T-45/98 i T-47/98 Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, Rec. s. II-3757, pkt 63). Jest to zasada, która znajduje zastosowanie we wszystkich postępowaniach administracyjnych, które mogą prowadzić do nałożenia sankcji na podstawie wspólnotowych reguł konkurencji (wyrok Sądu z dnia 4 lipca 2006 r. w sprawie T-304/02 Hoek Loos przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-1887, pkt 118). Zasadę tę należy jednak pogodzić z pojęciem przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 WE, w świetle dokonanej w orzecznictwie wykładni tego pojęcia. W tym względzie należy przypomnieć, że pojęcie przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 WE obejmuje jednostki gospodarcze, z których każda ma jednolitą organizację obejmującą elementy osobowe, materialne i niematerialne, służącą do trwałego dążenia do osiągnięcia określonego celu gospodarczego i mogącą uczestniczyć w popełnieniu naruszenia opisanego w tym przepisie (zob. wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-9/99 HFB i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1487, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo). Wspólnotowe prawo konkurencji uznaje bowiem, iż różne spółki należące do tej samej grupy stanowią jednostkę gospodarczą, a tym samym przedsiębiorstwo w rozumieniu przepisów art. 81 WE, jeśli te spółki nie określają niezależnie

swojego zachowania na rynku (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 30 września 2003 r. w sprawie T-203/01, Rec. s. II-4071, pkt 290).

¹²³ Wobec powyższego należy oddalić twierdzenie Siemens Österreich i KEG, zgodnie z którym okoliczność, że przedsiębiorstwo uczestniczące w naruszeniu jest złożone z kilku różnych spółek, nie oznacza, że spółki te należy traktować jak jednego uczestnika naruszenia. Twierdzenie to jest bowiem wynikiem pomieszania pojęć przedsiębiorstwa i spółki oraz nie znajduje poparcia w przywoływanym przez skarżące orzecznictwie.

¹²⁴ Należy także oddalić przedstawiony w pkt 108 powyżej argument Reyrolle, SEHV i Magrini, zgodnie z którym zastosowanie przez Komisję z mocą wsteczną pojęcia jednostki gospodarczej w celu obliczenia kwoty grzywny prowadzi do zaostżenia sankcji i naruszenia art. 7 ust. 1 EKPC, zgodnie z którym nie będzie wymierzona kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony. Praktyka Komisji polegająca na uwzględnianiu przy obliczaniu kwoty grzywny obrotu przedsiębiorstwa, a zatem, w stosownym wypadku, łącznego obrotu wszystkich spółek wchodzących w skład danego przedsiębiorstwa, była jednolita na przestrzeni czasu, a zatem winna być znana podmiotom gospodarczym. Ponadto skarżące kontynuowały swe uczestnictwo w naruszeniu po połączeniu, którego skutkiem było zwiększenie obrotu przedsiębiorstwa. Nie mogą one zatem wymagać od Komisji, by traktowała je tak, jak gdyby połączenie nie miało miejsca, skoro zasada, w myśl której obrót przedsiębiorstwa, a nie obrót każdej ze spółek wchodzących w jego skład, ma znaczenie przy obliczaniu kwoty grzywny, miała zastosowanie w trakcie okresu funkcjonowania kartelu, wobec czego nie została zastosowana z mocą wsteczną.

¹²⁵ Należy także dodać, że stała praktyka Komisji, polegająca na uwzględnianiu przy ustalaniu kwoty wyjściowej grzywnien obrotu uzyskanego w ostatnim pełnym roku naruszenia, została w sposób dorozumiany uznana w orzecznictwie (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-291/98 P Sarrió przeciwko Komisji, Rec. s. I-9991, pkt 85–87).

¹²⁶ W tym względzie należy w pierwszej kolejności przypomnieć orzecznictwo, w myśl którego odstrasżające oddziaływanie grzywnien stanowi jeden z czynników, na których podstawie należy określić wagę naruszeń (wyrok Trybunału z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-219/95 P Ferriere Nord przeciwko Komisji, Rec. s. I-4411, pkt 33; wyrok Sądu z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawach połączonych T-101/05 i T-111/05 BASF i UCB przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4949, pkt 45). Odstrasżający skutek grzywny w znacznej mierze zależy jednak od tego, czy jest ona wystarczająco dotkliwa dla danego przedsiębiorstwa. Dlatego aby móc ocenić odstrasżający skutek grzywny dla przedsiębiorstwa, które uczestniczyło w naruszeniu, należy wziąć pod uwagę sytuację, jaka panowała pod koniec naruszenia, nie zaś tę, która mogła istnieć wcześniej. Uwzględnienie sytuacji wcześniejszej mogłoby doprowadzić albo do wymierzenia grzywny zbyt niskiej, by mogła ona być wystarczająco odstrasżająca, w przypadku gdyby obrót danego przedsiębiorstwa wzrósł w międzyczasie, albo do nałożenia grzywny przewyższającej poziom niezbędny dla zapewnienia skutku odstrasżającego, w przypadku gdyby obrót danego przedsiębiorstwa w międzyczasie zmalał.

¹²⁷ W drugiej kolejności należy stwierdzić, że niewykonalne, a w każdym razie nadmierne – w świetle zasady dobrej administracji i wymogów ekonomiki postępowania – byłoby żądanie, aby Komisja brała pod uwagę zmiany wielkości obrotu właściwych przedsiębiorstw w trakcie całego czasu trwania kartelu. Przyjęcie takiego podejścia wymagałoby – jak słusznie podnosi Komisja – obliczenia wyjściowej kwoty grzywny odrębnie dla każdego roku przynależności do kartelu oraz ustalenia w tym celu stosownych udziałów w rynku wszystkich jego uczestników, w odniesieniu do każdego roku naruszenia.

- 128 Należy zatem oddalić przedstawiony w pkt 110 powyżej argument Siemens Österreich i KEG, w myśl którego zastosowane przez Komisję podejście, przejawiające się nałożeniem grzywny uwzględniającej obrót grupy VA Tech za 2003 r. zamiast niższego obrotu sprzed daty nabycia spółek SEHV i Magrini, doprowadziło do wyolbrzymienia ich znaczenia gospodarczego w ramach kartelu.
- 129 Należy również oddalić przedstawiony w pkt 112 powyżej argument Siemens Österreich i KEG, że takie podejście Komisji sprzeciwia się zasadzie sankcji odpowiadającej indywidualnemu przyczynieniu się spółki do zaistnienia zarzucanych faktów oraz zasadzie winy. Z zaskarżonej decyzji, a w szczególności z motywu 468 lit. c) oraz motywu 507 wynika bowiem, że skarżące te obciążono odpowiedzialnością jedynie za okres, w trakcie którego uczestniczyły w kartelu za pośrednictwem swych spółek zależnych, czyli początkowo Reyrolle, a następnie – począwszy od 2001 r. – także SEHV i Magrini.
- 130 Co się tyczy argumentu Siemens Österreich i KEG, także przedstawionego w pkt 112 powyżej, w myśl którego Komisja błędnie przyjęła, że w czasie nabycia Reyrolle i utworzenia VAS spółka VA Technologie wiedziała lub powinna była wiedzieć o uczestnictwie Reyrolle w kartelu, należy przypomnieć, iż Komisja może przyjąć rozsądne założenie, że spółka w 100% zależna od spółki dominującej co do zasady stosuje wskazówki przekazywane jej przez nią oraz że konsekwencją tego założenia jest brak obowiązku zbadania przez Komisję, czy spółka dominująca rzeczywiście wykonała te uprawnienia (zob. wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-330/01 Akzo Nobel przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3389, pkt 83 i przytoczone tam orzecznictwo). Przypisanie spółce dominującej odpowiedzialności za zachowania spółki w 100% od dniesi zależnej nie wymaga udowodnienia, że spółka dominująca wiedziała o działaniach spółki zależnej. Wręcz przeciwnie, to do spółki dominującej należy obalenie tego założenia w drodze przedstawienia wystarczających środków dowodowych, jeżeli uzna ona, że mimo posiadania 100% udziałów w kapitale spółki zależnej ta ostatnia określa w sposób autonomiczny swoje zachowanie na rynku (zob. ww. wyrok w sprawie Akzo Nobel przeciwko Komisji, pkt 83 i przytoczone tam orzecznictwo).

131 W niniejszej sprawie kwestia, czy w czasie nabycia spółki Reyrolle w 1998 r. VA Technologie wiedziała o uczestnictwie tej spółki w kartelu, nie ma zatem żadnego znaczenia, ponieważ Siemens Österreich i KEG nie zakwestionowały przed Sądem faktu, że Reyrolle, będąca spółką w pełni zależną od VA Tech od 1998 r., wykonywała zasadniczo jej instrukcje i nie określała w sposób autonomiczny swego zachowania na rynku. Dlatego okoliczność, że Komisja mogła błędnie uznać, że VA Technologie miała taką wiedzę, nie podważa prawidłowości zaskarżonej decyzji.

132 Ponadto jeśli chodzi o utworzenie VAS w 2001 r., Komisja mogła słusznie uznać, że VA Technologie wiedziała wówczas o uczestnictwie w kartelu zarówno swej dawnej spółki zależnej Reyrolle, jak i swych nowych spółek zależnych SEHV i Magrini. W motywie 454 i nast. zaskarżonej decyzji Komisja wskazała bowiem, że niektóre osoby reprezentujące przedsiębiorstwo VA Tech na spotkaniach kartelu sprawowały jednocześnie funkcje w zarządach zarówno spółek zależnych Reyrolle, SEHV i Magrini, jak i ich spółek dominujących, a mianowicie VA Technologie i VAS – której następcą prawnym jest Siemens Österreich – a także KEG. Siemens Österreich i KEG nie zaprzeczyły jednak tym twierdzeniom przed Sądem.

133 Argument ten należy zatem oddalić.

134 Wreszcie skoro podmiot, który dopuścił się naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG jest przedsiębiorstwem w rozumieniu prawa konkurencji, które jako całość nie posiada jednak osobowości prawnej, to w decyzji stwierdzającej to naruszenie i nakładającej grzywny Komisja powinna wskazać poszczególne wchodzące w skład tego przedsiębiorstwa spółki, do których skierowana zostanie decyzja i które winny zostać zobowiązane do zapłaty grzywien na rachunek tego przedsiębiorstwa. Oznacza to, że indywidualne grzywny nałożone na poszczególne spółki wchodzące w skład przedsiębiorstwa winny zostać obliczone – o ile nie zachodzą wyjątkowe

okoliczności – na podstawie siły ekonomicznej, a więc obrotu przedsiębiorstwa, a nie na podstawie siły ekonomicznej poszczególnych spółek.

¹³⁵ W niniejszej sprawie w motywie 333 zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśniła najpierw, że przedmiotem art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG jest przedsiębiorstwo w rozumieniu prawa wspólnotowego, czyli pojęcie, które nie pokrywa się z pojęciem osoby prawnej w prawie handlowym, w prawie spółek ani w krajowym prawie podatkowym. Jednakże decyzja nakładająca sankcje za naruszenie tych postanowień winna być skierowana do osób prawnych, wobec czego Komisja musi zidentyfikować w ramach danego przedsiębiorstwa osoby prawne, które staną się adresatami decyzji. Następnie w motywie 335 zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśniła, że spółki dominujące, które wywierają decydujący wpływ na decyzje handlowe spółek zależnych, mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności solidarnej za naruszenie popełnione przez spółkę zależną, co jednak nie zwalnia tej ostatniej z jej własnej odpowiedzialności. Odpowiedzialność spółki dominującej istnieje zatem równoległe do odpowiedzialności spółki zależnej. W rozważaniach tych uwzględniono w pełni zasady, o których mowa w pkt 122 i 134 powyżej.

¹³⁶ Wobec powyższego należy oddalić przedstawiony w pkt 106 powyżej argument Reyrolle, SEHV i Magrini, dotyczący sprzeczności między nałożeniem grzywny na podstawie całkowitego obrotu grupy VA Tech a obciążeniem poszczególnych spółek należących do tej grupy indywidualną odpowiedzialnością za naruszenie.

— W przedmiocie kwestii, którym konkretnie spółkom można przypisać odpowiedzialność za zachowania przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu oraz w przedmiocie zastosowania reguł dotyczących odpowiedzialności solidarnej za zapłatę grzywnien

- ¹³⁷ Na początek należy zidentyfikować poszczególne spółki, którym można przypisać zachowania przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu. Następnie trzeba zbadać, czy Komisja prawidłowo określiła kwoty grzywnien nałożonych na skarżące, w szczególności zaś kwoty, jakie winny one zapłacić solidarnie. Ponieważ analiza ta dotyczy głównie kwestii wewnętrznej spójności zaskarżonej decyzji, należy na tym etapie wziąć pod uwagę czas trwania naruszenia, jaki przyjęła sama Komisja w zaskarżonej decyzji, w szczególności zaś jako moment, w którym przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w naruszeniu, należy przyjąć datę 1 kwietnia 2002 r., a nie datę 1 lipca 2002 r. (zob. pkt 72 i 82 powyżej).

- ¹³⁸ Co się tyczy, w pierwszej kolejności, identyfikacji poszczególnych spółek, którym można przypisać zachowania przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu, należy przede wszystkim przypomnieć, iż nie ma wątpliwości co do tego, że Reyrolle, SEHV i Magrini nie określają w sposób autonomiczny swojego zachowania na rynku w związku z uczestnictwem w kartelu przedsiębiorstwa VA Tech. Jak wynika z pkt 1 powyżej, w przypadku Reyrolle dotyczy to okresu od 20 września 1998 r., czyli daty jej przejęcia przez VA Technologie, a w przypadku SEHV i Magrini – okresu po 13 marca 2001 r., czyli dacie utworzenia VAS. W zaskarżonej decyzji Komisja wyprowadziła stąd wnioski, że w trakcie tych okresów Reyrolle, SEHV i Magrini tworzyły wraz z VA Technologie i VAS (przejętą przez Siemens Österreich w 2006 r.), a także z KEG jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE, czemu skarżące nie zaprzeczają.

- 139 Następnie należy przypomnieć – jak uczyniła to Komisja w motywie 337 zaskarżonej decyzji – że podmioty prawne, które uczestniczyły w naruszeniu w sposób niezależny i które zostały następnie przejęte przez inną spółkę, w dalszym ciągu same ponoszą odpowiedzialność za naruszenia popełnione przed przejęciem, w sytuacji gdy spółki te nie zostały po prostu wchłonięte przez nabywcę, lecz kontynuowały swą działalność jako spółki zależne (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-279/98 P Cascades przeciwko Komisji, Rec. s. I-9693, pkt 78–80). W takim wypadku nabywca może zostać obciążony odpowiedzialnością za zachowania swej spółki zależnej jedynie począwszy od daty przejęcia, o ile spółka zależna kontynuuje naruszenie i o ile możliwe jest udowodnienie odpowiedzialności nowej spółki dominującej (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-286/98 P Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. s. I-9925, pkt 37–39).
- 140 W niniejszej sprawie sytuacja Reyrolle, z jednej strony, oraz Siemens Österreich i KEG, z drugiej strony, przypomina sytuację opisaną w pkt 139 powyżej, ponieważ Reyrolle początkowo uczestniczyła w naruszeniu jako podmiot niezależny, a następnie począwszy od 20 września 1998 r. kontynuowała uczestnictwo w naruszeniu jako spółka zależna grupy VA Tech (zob. pkt 1 powyżej).
- 141 Ponadto tę samą zasadę należy zastosować *mutatis mutandis*, w sytuacji gdy przed datą przejęcia przejmowana spółka uczestniczyła w naruszeniu nie jako podmiot niezależny, lecz jako spółka zależna należąca do innej grupy przedsiębiorstw, co miało miejsce w przypadku SEHV i Magrini, które przed wejściem w skład przedsiębiorstwa VA Tech stanowiły część przedsiębiorstwa należącego do grupy Schneider (zwanego dalej „przedsiębiorstwem Schneider”), aż do dnia 13 marca 2001 r.
- 142 Z akt sprawy wynika w tym względzie, że od 13 marca 2001 r. 60% udziałów w spółkach Reyrolle, SEHV i Magrini należało do grupy VA Tech za pośrednictwem VAS.

W motywach 454 i 455 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała – a skarżące temu nie zaprzeczyły – iż uznała ona, że dzięki wynoszącemu 60% udziałowi w kapitale VAS spółki VA Technologie i KEG były w stanie wywierać decydujący wpływ na decyzje handlowe Reyrolle, SEHV i Magrini. Komisja wywnioskowała na tej podstawie, że między 13 marca 2001 r., czyli datą utworzenia VAS, a 11 maja 2004 r., czyli datą zakończenia funkcjonowania kartelu, spółki Siemens Österreich i KEG bądź ich poprzedniczki prawne tworzyły wraz z Reyrolle, SEHV i Magrini jedno przedsiębiorstwo. W szczególności z motywów 423, 424, 450 i 467 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja uznała, iż odpowiedzialność Schneider Electric za uczestnictwo w kartelu jej dawnych spółek zależnych SEHV i Magrini ustała wraz z utworzeniem VAS, tj. w dniu 13 marca 2001 r., mimo okoliczności że do października 2004 r. posiadała ona 40% udziałów w kapitale tej ostatniej.

- ¹⁴³ Zastosowanie zasady, o której mowa w pkt 139 powyżej, prowadzi do wniosku, że SEHV i Magrini same ponoszą odpowiedzialność za działania o znamionach naruszenia, które podejmowały przed przejściem kontroli przez grupę VA Tech, czyli przed 13 marca 2001 r. Co więcej, ponieważ przed tą datą spółki te były wraz ze Schneider Electric częścią innego przedsiębiorstwa, w odniesieniu do wskazanego okresu właśnie ta spółka winna ponosić wraz z nimi odpowiedzialność solidarną.

- ¹⁴⁴ Wobec powyższego należy wyróżnić cztery odrębne okresy:

— po pierwsze, w okresie od 15 kwietnia 1988 r. do 20 września 1998 r. Reyrolle sama ponosi odpowiedzialność za uczestnictwo w kartelu; w odniesieniu do jej ówczesnej spółki dominującej, czyli Rolls-Royce, naruszenie uległo bowiem przedawnieniu;

- po drugie, w okresie od 15 kwietnia 1988 r. do 13 grudnia 2000 r. SEHV i Magrini odpowiadają za swe uczestnictwo w kartelu solidarnie ze Schneider Electric, która była w tym czasie ich spółką dominującą;

- po trzecie, w okresie od 20 września 1998 r. do 13 grudnia 2000 r. Reyrolle odpowiada za swe uczestnictwo w kartelu solidarnie z Siemens Österreich – następcą prawnym VA Technologie, jej ówczesną spółką dominującą;

- po czwarte, w okresie między 1 lipca 2002 r. (1 kwietnia 2002 r. według zaskarżonej decyzji) a 11 maja 2004 r. Reyrolle, SEHV i Magrini odpowiadają za swe uczestnictwo w kartelu solidarnie z ich spółkami dominującymi KEG i Siemens Österreich – następcą prawnym ich dawnych spółek dominujących, czyli VAS i VA Technologie.

¹⁴⁵ W rzeczywistości jednak, zgodnie z zasadą przedstawioną w pkt 139–143 powyżej, w odniesieniu do kwestii uczestnictwa w naruszeniu Reyrolle Komisja stwierdziła w motywach 449–451 zaskarżonej decyzji, że spółkę tę należy uznać za jedyną odpowiedzialną za to uczestnictwo w okresie przed jej przejęciem przez grupę VA Tech, czyli między 15 kwietnia 1988 r. a 20 września 1988 r., że Siemens Österreich i KEG należy uznać za odpowiedzialne solidarnie wraz z Reyrolle począwszy od daty jej przejęcia przez grupę VA Tech, czyli w okresie od 20 września 1998 r. do 13 września 2000 r. i od 1 kwietnia 2002 r. do 11 maja 2004 r., oraz że SEHV i Magrini, pozostałe spółki zależne grupy VA Tech, które uczestniczyły w naruszeniu, należy uznać za odpowiedzialne solidarnie w odniesieniu do okresu od 1 kwietnia 2002 r. do 11 maja 2004 r.

¹⁴⁶ Jeśli chodzi o uczestnictwo w kartelu spółek SEHV i Magrini, Komisja stwierdziła w motywie 465 zaskarżonej decyzji, że Schneider Electric należy uznać za odpowiedzialną solidarnie, wraz z nimi, w odniesieniu do okresu od 15 kwietnia 1988 r. do 13 grudnia 2000 r., zaś w motywie 467 zaskarżonej decyzji że Siemens Österreich i KEG należy uznać za odpowiedzialne solidarnie, wraz z nimi, w odniesieniu do okresu od 1 kwietnia 2002 r. do 11 maja 2004 r.

¹⁴⁷ W motywie 468 zaskarżonej decyzji Komisja mogła zatem słusznie uznać, że:

„Wobec powyższego:

- a) [Reyrolle] należy uznać za jedyną odpowiedzialną za uczestnictwo w naruszeniu między 15 kwietnia 1988 r. a 20 września 1988 r.;
- b) [SEHV] i [Magrini] należy uznać za odpowiedzialne solidarnie wraz ze [Schneider Electric] w okresie od 15 kwietnia 1988 r. do 13 grudnia 2000 r.;
- c) [Siemens Österreich i KEG] należy uznać za odpowiedzialne solidarnie w okresie od 20 września 1988 r. do 13 grudnia 2000 r. i od 1 kwietnia 2002 r. do 11 maja 2004 r. (do 13 grudnia 2000 r. solidarnie z [Reyrolle] a od 1 kwietnia 2002 r. także z [SEHV] i [Magrini]).”

- 148 Co się tyczy, w drugiej kolejności, kwestii obliczenia kwoty grzywien nałożonych na poszczególne spółki, którym można przypisać odpowiedzialność za zachowanie przedsiębiorstw, które uczestniczyły w kartelu, a w szczególności określenia kwoty, jakie winny one zapłacić solidarnie, należy zbadać, czy w pkt 122, 134, 139, 141 i 143 zaskarżonej decyzji Komisja postąpiła zgodnie z zasadami przedstawionymi powyżej, a także czy zrealizowała program określony przez siebie w motywie 468 zaskarżonej decyzji.
- 149 W tym względzie należy podkreślić, że solidarna odpowiedzialność spółek za zapłatę grzywien nałożonych za naruszenie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG stanowi skutek prawny, który wynika w pełni z norm materialnoprawnych zawartych w tych postanowieniach.
- 150 Zgodnie z orzecznictwem, w sytuacji gdy kilka osób można uznać osobiście odpowiedzialnymi za uczestnictwo w naruszeniu jednego i tego samego przedsiębiorstwa w rozumieniu prawa konkurencji, osoby te należy uznać za odpowiedzialne solidarnie za popełnienie rzeczonego naruszenia (zob. podobnie wyroki Trybunału: z dnia 6 marca 1974 r. w sprawach połączonych 6/73 i 7/63 *Istituto Chimioterapico Italiano i Commercial Solvents przeciwko Komisji*, Rec. s. 223, pkt 41; z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-294/98 P *Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji*, Rec. s. I-10065, pkt 33, 34; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawach połączonych od T-339/94 do T-342/94 *Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji*, Rec. s. II-1727, pkt 42–44; ww. w pkt 122 wyrok w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 54, 524, 525; ww. w pkt 90 wyrok w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 62; wyrok Sądu z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie T-112/05 *Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji*, Zb.Orz. s. II-5049, pkt 57–62).
- 151 Jednorodność zachowania przedsiębiorstwa na rynku uzasadnia, by dla celów stosowania prawa konkurencji spółki lub – mówiąc bardziej ogólnie – podmioty prawne, które mogą zostać uznane za osobiście odpowiedzialne za to zachowanie, ponosiły odpowiedzialność solidarną (zob. podobnie ww. w pkt 150 wyrok Trybunału w sprawie *Istituto Chimioterapico Italiano i Commercial Solvents przeciwko Komisji*,

pkt 41; wyrok Trybunału z dnia 14 lipca 1972 r. w sprawie 52/69 Geigy przeciwko Komisji, Rec. s. 787, pkt 45; ww. w pkt 122 wyrok w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 54, 524, 525; ww. w pkt 150 wyrok w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 62). Solidarna odpowiedzialność za zapłatę grzywien nakładanych za naruszenie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG przyczynia się do zapewnienia skutecznego poboru takich grzywien, dzięki czemu służy odstraszeniu od popełniania naruszeń, które stanowi generalnie jeden z celów prawa konkurencji (zob. podobnie wyroki Trybunału: z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. s. 661, pkt 172, 173; z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie C-289/04 P Showa Denko przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5859, pkt 61), w poszanowaniu zasady *ne bis in idem* – podstawowej zasady prawa Unii wyrażonej także w art. 4 protokołu nr 7 do EKPC, która to zasada zabrania karania po raz kolejny za to samo zachowanie przedsiębiorstwa na rynku w odniesieniu do tego samego naruszenia prawa konkurencji za pośrednictwem podmiotów prawnych, które mogą zostać uznane za osobiście odpowiedzialne (zob. podobnie ww. w pkt 52 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 338; wyroki Sądu: z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 i T-335/94 Limburgse Winyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-931, pkt 95–99; z dnia 13 grudnia 2006 r. w sprawach połączonych T-217/03 i T-245/03 FNCBV i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4987, pkt 340).

152 Fakt, że zakres osobistej odpowiedzialności ponoszonej przez kilka spółek ze względu na uczestnictwo w naruszeniu tego samego przedsiębiorstwa nie jest identyczny, nie stoi na przeszkodzie nałożeniu grzywny, którą spółki te mają zapłacić solidarnie, ponieważ solidarna odpowiedzialność za zapłatę grzywny obejmuje jedynie okres naruszenia, przez który tworzyły one jednostkę gospodarczą, a zatem stanowiły przedsiębiorstwo w rozumieniu prawa konkurencji.

153 W tym względzie wbrew temu, co twierdzi Komisja w ramach argumentu przedstawionego w pkt 121 powyżej, należy stwierdzić, że instytucja ta nie może swobodnie określać kwot, które mają zostać zapłacone solidarnie. Z opisanej w pkt 122 powyżej zasady indywidualizacji kar i sankcji wynika bowiem, że każda spółka powinna być w stanie wywnioskować z decyzji nakładającej na nią grzywnę, za zapłatę której ponosi odpowiedzialność solidarną wraz z kilkoma innymi spółkami, część grzywny, jaką będzie musiała rozliczyć między pozostałymi dłużnikami solidarnymi po

zaspokojeniu roszczeń Komisji. W tym celu Komisja powinna w szczególności wskazać okresy, w trakcie których właściwe spółki są (współ)odpowiedzialne za noszące znamiona naruszenia zachowania przedsiębiorstw, które uczestniczyły w kartelu, a także – w stosownym przypadku – zakres odpowiedzialności rzeczonych spółek za takie zachowania.

- 154 Dlatego w niniejszej sprawie Komisja powinna była wziąć pod uwagę zawarte w motywie 468 zaskarżonej decyzji ustalenia co do okresów wspólnej odpowiedzialności poszczególnych spółek wchodzących w skład przedsiębiorstwa VA Tech w celu określenia kwot, jakie spółki te winny zapłacić solidarnie. Kwoty te powinny w największym możliwym zakresie odzwierciedlać wskazaną w tym motywie wagę poszczególnych udziałów w odpowiedzialności ponoszonej wspólnie przez te spółki.
- 155 Należy dodać, że podobnie jak pojęcie „przedsiębiorstwa” w rozumieniu prawa konkurencji, z którego wynika ono ipso iure (zob. pkt 150 i 151 powyżej), pojęcie „solidarnej odpowiedzialności za zapłatę grzywny” jest pojęciem autonomicznym, które należy interpretować w świetle celów i systemu prawa konkurencji, do którego ono należy, oraz – w stosownym wypadku – w świetle ogólnych zasad wspólnych wszystkim systemom prawa krajowego. W szczególności nawet jeśli charakter zobowiązania do zapłaty, jakie ciąży na spółkach, na które Komisja nałożyła grzywny z tytułu naruszenia wspólnotowego prawa konkurencji, za których zapłatę spółki te ponoszą odpowiedzialność solidarną, różni się od charakteru zobowiązań wspólnych dłużników na gruncie prawa prywatnego, to należy wzorować się zwłaszcza na instytucji zobowiązania solidarnego.
- 156 Wobec powyższego decyzja, mocą której Komisja obciążyła kilka spółek solidarną odpowiedzialnością za zapłatę grzywny, musi wywierać wszystkie skutki prawne, jakie wynikają z systemu przepisów regulujących kwestię zapłaty grzywny w prawie

konkurencji, i to zarówno w relacji między wierzycielem a dłużnikami solidarnymi, jak i w stosunkach wewnętrznych między takimi dłużnikami.

¹⁵⁷ W ramach wykonywania kompetencji w zakresie nakładania grzywien na mocy art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 wyłącznie do Komisji należy zatem określenie właściwych udziałów poszczególnych spółek w kwotach, którymi zostały one obciążone solidarnie, o ile spółki te wchodziły w skład tego samego przedsiębiorstwa, przy czym realizacji tego zadania nie można pozostawiać sądom krajowym – wbrew temu, co zasugerowała Komisja na rozprawie.

¹⁵⁸ Należy stwierdzić, że o ile nic innego nie wynika z decyzji, mocą której Komisja obciążyła kilka spółek odpowiedzialnością solidarną za zapłatę grzywny wymierzonej za noszące znamiona naruszenia zachowanie przedsiębiorstwa, przypisuje ona tym spółkom jednakową odpowiedzialność za to zachowanie (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-196/99 P Aristrain przeciwko Komisji, Rec. s. I-11005, pkt 100, 101). Spółki, które obciążono odpowiedzialnością solidarną za zapłatę grzywny i które – jeśli z decyzji nakładającej grzywnę nie wynika nic innego – ponoszą jednakową odpowiedzialność za popełnienie naruszenia, powinny co do zasady uczestniczyć w równych częściach w zapłacie grzywny wymierzonej za to naruszenie. Wobec tego spółka, która po ewentualnym wezwaniu przez Komisję zapłaciła całość kwoty grzywny, może na podstawie samej decyzji Komisji wystąpić z roszczeniami regresowymi przeciwko pozostałym dłużnikom solidarnym do wysokości przypadającego na każdego nich udziału w kwocie grzywny. Jeśli zatem decyzja, w której kilka spółek obciążono solidarną odpowiedzialnością za zapłatę grzywny, nie pozwala a priori na ustalenie, która z tych spółek zostanie ostatecznie wezwana do zapłaty grzywny na rzecz Komisji, to jednak akt taki nie pozostawia żadnych wątpliwości co do udziałów w kwocie grzywny, jakie przypadają na poszczególne spółki, wobec czego każda z nich będzie mogła w stosownym wypadku wystąpić do pozostałych dłużników solidarnych z żądaniem zwrotu uiszczonych przez nią należności w zakresie, w jakim przekraczają one przypadający na nią samą udział.

- 159 Tak więc wobec braku w zaskarżonej decyzji wszelkich wskazówek co do tego, że w ramach przedsiębiorstwa VA Tech pewne spółki ponoszą większą niż inne odpowiedzialność za uczestnictwo tego przedsiębiorstwa w kartelu w danym okresie, należy założyć, że ich odpowiedzialność jest jednakowa, a zatem równe są ich udziały w kwotach, za zapłatę których ponoszą odpowiedzialność solidarną.
- 160 Wydaje się jednak, że w niniejszej sprawie obliczenie kwot indywidualnych grzywien SEHV i Magrini, ustalenie kwot, jakie Siemens Österreich, KEG, Reyrolle, SEHV i Magrini oraz Schneider Electric winny zapłacić solidarnie, jak wynika z motywów 505, 509 i 522 zaskarżonej decyzji, a także wyniki uzyskane w art. 2 lit. j)–l) tej decyzji nie uwzględniają zasad przedstawionych powyżej ani ustaleń zawartych w motywie 468 zaskarżonej decyzji.
- 161 Po pierwsze, Komisja obciążyła z jednej strony spółkę Reyrolle, a z drugiej strony SEHV i Magrini solidarną odpowiedzialnością za zapłatę kwoty 17 550 000 EUR z łącznej kwoty grzywien 22 050 000, jaka została na nie nałożona [motywy 509 i 552 oraz art. 2 lit. k) i lit. l) ppkt i) zaskarżonej decyzji].
- 162 Jednakże trzy wskazane spółki wchodziły w skład tego samego przedsiębiorstwa jedynie od dnia 1 kwietnia 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r., czyli przez okres dwóch lat i jednego miesiąca. Jak wynika z motywów 507 i 509 zaskarżonej decyzji, łączna kwota grzywiny nałożonej na VA Tech wynosi 12 600 000 EUR za okres między 20 września 1998 r. a 11 maja 2004 r., czyli za okres czterech lat i czterech miesięcy, będący okresem ponad dwa razy dłuższym od wymienionego wyżej. Tak więc nawet przy uwzględnieniu okoliczności, że grzywiny nałożone na poszczególne spółki wchodzące w skład przedsiębiorstwa, które uczestniczyło w kartelu, nie muszą być proporcjonalne do czasu trwania naruszenia (zob. pkt 181 poniżej), kwota 17 550 000 EUR, za

zapłatę której spółki zależne SEHV i Magrini ponoszą odpowiedzialność solidarną wraz z Reyrolle, przekracza oczywiście kwotę, która w świetle twierdzeń samej Komisji zawartych w zaskarżonej decyzji stanowi właściwą sankcję za uczestnictwo w kartelu SEHV i Magrini, jako spółek zależnych grupy VA Tech, w okresie od 1 kwietnia 2002 r. do 11 maja 2004 r.

- 163 Po drugie, w ramach wynoszącej 22 050 000 EUR łącznej kwoty grzywny nałożonej na Reyrolle przez Komisję, za zapłatę kwoty 12 600 000 EUR odpowiedzialność solidarną ponoszą Siemens Österreich i KEG, zaś za zapłatę kwoty 17 550 000 EUR solidarnie odpowiedzialne są SEHV i Magrini [motywy 509 i 552 oraz art. 2 lit. l) ppkt i) i ii) zaskarżonej decyzji].
- 164 Tymczasem z jednej strony suma kwot, za zapłatę których Reyrolle odpowiada solidarnie z innymi spółkami, wyraźnie przewyższa całkowitą kwotę jej grzywny. Choć nie może to prowadzić – co Komisja podkreśliła w odpowiedzi na pisemne pytania Sądu – do sytuacji, w której Reyrolle byłaby zobowiązana do zapłaty kwoty przewyższającej 22 050 000 EUR, to jednak określenie w taki sposób kwot, które mają zostać zapłacone solidarnie, nie pozwala skarżącym na wywnioskowanie z zaskarżonej decyzji wysokości udziałów, jakie będą musiały rozliczyć między sobą po zaspokojeniu Komisji, co pozostaje w sprzeczności z obowiązkiem Komisji, o którym mowa w pkt 153 powyżej. Z drugiej strony należy stwierdzić, że wbrew temu, co Komisja słusznie stwierdziła w motywie 468 lit. a) zaskarżonej decyzji, Reyrolle nie została obciążona wyłączną odpowiedzialnością za zapłatę części grzywny przypadającej na okres między 1988 r. a 1998 r., w którym uczestniczyła w naruszeniu samodzielnie.
- 165 Po trzecie, z tabeli zawartej w motywie 509, a także z art. 2 lit. l) zaskarżonej decyzji wynika, że Siemens Österreich i KEG nie zostały obciążone odpowiedzialnością solidarną za zapłatę części grzywny nałożonej na SEHV i Magrini – wbrew temu, co

Komisja słusznie zapowiedziała w motywie 468 lit. c) in fine zaskarżonej decyzji – tak aby uwzględnić okres dwóch lat i jednego miesiąca, przez który spółki te wchodziły w skład tego samego przedsiębiorstwa.

¹⁶⁶ Należy stąd wywnioskować, że obciążając Reyrolle, SEHV i Magrini odpowiedzialnością solidarną za zapłatę grzywny w kwocie wyraźnie przewyższającej ich wspólną odpowiedzialność, nie obciążając Siemens Österreich i KEG odpowiedzialnością solidarną za zapłatę części grzywny nałożonej na SEHV i Magrini oraz nie obciążając Reyrolle odpowiedzialnością wyłączną za zapłatę części nałożonej na nią grzywny, Komisja naruszyła zasadę indywidualizacji kar i sankcji, o której mowa w pkt 122 powyżej.

¹⁶⁷ Należy zatem stwierdzić nieważność art. 2 zaskarżonej decyzji w odniesieniu do zawartego w nim obliczenia kwoty grzywny, jaka ma zostać nałożona na SEHV i Magrini, oraz ustalenia wysokości kwot, za zapłatę których skarżące obciążono odpowiedzialnością solidarną.

— W przedmiocie nieuwzględnienia szczególnych okoliczności zachodzących po stronie Reyrolle, SEHV i Magrini w związku z zastosowaniem wobec nich kwoty wyjściowej ustalonej dla przedsiębiorstwa VA Tech

¹⁶⁸ Reyrolle, SEHV i Magrini podnoszą, że ze względu na zachodzące po ich stronie szczególne okoliczności fakt, iż Komisja zastosowała wobec nich kwotę wyjściową ustaloną dla przedsiębiorstwa VA Tech, doprowadził do nałożenia na nie grzywien w kwocie nieproporcjonalnej do wagi ich uczestnictwa w kartelu.

- 169 Argument podniesiony przez Reyrolle (zob. pkt 109 powyżej) dotyczy okoliczności, że stosując wobec niej kwotę wyjściową grzywny ustaloną dla przedsiębiorstwa VA Tech, Komisja nie wzięła pod uwagę jej ograniczonej zdolności do wyrządzenia szkody konkurencji wewnątrz wspólnego rynku, co wynika z faktu, że w okresie obowiązywania porozumienia GQ jej działalność ograniczona była do terytorium Zjednoczonego Królestwa i Irlandii.
- 170 Należy w tym względzie przypomnieć, że w przypadku kartelu o zasięgu światowym, którego działalność obejmuje, poza ustalaniem cen, także podział rynków, Komisja może zasadnie przyjąć za podstawę wielkość obrotów osiągniętych ze sprzedaży danego produktu, tak aby kwota wyjściowa grzywny odzwierciedlała charakter naruszenia, jego rzeczywiste skutki dla rynku, a także rozmiar rynku geograficznego, przy uwzględnieniu różnic co do rozmiarów poszczególnych przedsiębiorstw będących członkami kartelu (zob. podobnie wyroki Sądu: z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 i T-252/01 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1181, pkt 197, 198; z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-329/01 Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3255, s. 87).
- 171 W niniejszej sprawie w pierwszej kolejności należy zaznaczyć że Zjednoczone Królestwo i Irlandia stanowią łącznie znaczącą część wspólnego rynku. Szkoda wyrządzona konkurencji na tych rynkach nie może więc zostać uznana za nieistotną. W drugiej kolejności należy stwierdzić, że w ramach zarzuconego skarżącym w zaskarżonej decyzji naruszenia podniesiony został właśnie argument, że zainteresowane przedsiębiorstwa podzieliły między siebie różne rynki na poziomie europejskim poprzez posłużenie się systemem „państw-konstruktorów”. Dlatego fakt, że na podstawie takiego nielegalnego porozumienia Reyrolle ograniczyła swą działalność w ramach wspólnego rynku do rynków krajowych, nie może zostać uznany za okoliczność łagodzącą. W trzeciej kolejności należy przypomnieć, że w świetle ustaleń Komisji, których skarżące nie zakwestionowały, uczestnicy kartelu sami uwzględnili swe światowe obroty przy ustalaniu indywidualnych udziałów w kartelu, które miały zastosowanie zarówno na poziomie europejskim – poza „państwami-konstruktorami” – jak i na poziomie światowym. Oznacza to, że przy ocenie konkretnego znaczenia poszczególnych

przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu Komisja słusznie uwzględniła także ich obrót światowy, uzyskany w wyniku realizacji projektów RIG.

- 172 Wobec powyższego argument Reyrolle należy oddalić.
- 173 Argument podniesiony przez SEHV i Magrini (zob. pkt 115 powyżej) dotyczy okoliczności, że Komisja ustaliła kwotę wyjściową zastosowaną wobec przedsiębiorstwa Schneider przy uwzględnieniu posiadanych przez nie udziałów w spółce VAS. Ponieważ VA Technologie wniosła do spółki VAS różne rodzaje działalności, które nie miały żadnego związku z kartelem, uzyskana w ten sposób zależność między kwotami wyjściowymi grzywien wymierzonych wobec przedsiębiorstwa VA Tech i wobec przedsiębiorstwa Schneider nie odpowiada zależności między wielkościami obrotu uzyskanymi dzięki realizacji projektów RIG przez spółki zależne, które zostały wniesione do VAS odpowiednio przez VA Technologie i Schneider Electric. W konsekwencji kwota wyjściowa ustalona dla przedsiębiorstwa Schneider jest zbyt niska w porównaniu z kwotą wyjściową ustaloną dla przedsiębiorstwa VA Tech.
- 174 SEHV i Magrini podnoszą, że niemające żadnego związku z projektami RIG dziedziny działalności, które VA Technologie wniosła do spółki VAS, nie mogą uzasadniać nałożenia na przedsiębiorstwo VA Tech grzywny wyższej niż grzywna wymierzona wobec przedsiębiorstwa Schneider. SEHV i Magrini twierdzą, że Komisja powinna rozdzielić kwotę wyjściową według wielkości obrotu uzyskanych dzięki realizacji projektów RIG przez dawne spółki zależne VAS lub według wartości ich udziałów w kartelu, które według tabeli zamieszczonej w motywie 144 zaskarżonej decyzji wynosiły 2,79% w przypadku Reyrolle i 7,28% w przypadku SEHV i Magrini.
- 175 Jeśli chodzi o kwotę wyjściową zastosowaną wobec przedsiębiorstwa Schneider, należy zaznaczyć, iż kwota ta nie została ustalona – jak w przypadku innych przedsiębiorstw – na podstawie światowego obrotu uzyskanego w trakcie 2003 r., niewątpliwie dlatego że Komisja uznała, iż we wskazanym okresie przedsiębiorstwo to nie uczestniczyło już w kartelu. Jak wskazano w motywie 489 in fine zaskarżonej decyzji,

kwota wyjściowa zastosowana wobec przedsiębiorstwa Schneider została ustalona na poziomie 40% kwoty wyjściowej przyjętej dla przedsiębiorstwa VA Tech, zważywszy na to, że przedsiębiorstwo to posiadało 40% udziałów w VAS, w której począwszy od 13 marca 2001 r. skupiona została całość działalności grupy VA Tech i grupy Schneider w dziedzinie RIG. Znaczna wysokość tych udziałów świadczy o względnym znaczeniu stosownych wielkości obrotu uzyskanych z jednej strony przez Reyrolle, a z drugiej strony przez SEHV i Magrini, w momencie utworzenia VAS.

176 Argument SEHV i Magrini należy oddalić z trzech powodów.

177 Po pierwsze, argument ten dotyczy zasadniczo okoliczności, że Komisja potraktowała VA Technologie, KEG i Reyrolle mniej korzystnie niż, z jednej strony, Schneider Electric, a z drugiej strony SEHV i Magrini. Tymczasem SEHV i Magrini nie mają interesu w podnoszeniu tego argumentu. Gdyby bowiem został on uwzględniony przez Sąd, a w konsekwencji kwota wyjściowa grzywny zostałaby zwiększona w odniesieniu do przedsiębiorstwa Schneider, to zwiększeniu uległaby także część grzywny nałożonej na te spółki za uczestnictwo w naruszeniu w okresie, w którym należały one do przedsiębiorstwa Schneider, przy czym grzywna, która została na nie nałożona za uczestnictwo w kartelu w okresie, w którym należały one do przedsiębiorstwa VA Tech, nie uległaby obniżeniu. SEHV i Magrini czerpią więc korzyści z domniemanego błędu Komisji, wobec czego nie powinny mieć możliwości podnoszenia go przed Sądem. Z tego względu omawiany argument należy odrzucić jako niedopuszczalny.

178 Po drugie, na marginesie należy stwierdzić, iż twierdzenie, w myśl którego VA Technologie wniosła do VAS istotne dziedziny działalności niemające związku z projektami RIG, nie jest poparte żadnym dowodem. Ponadto SEHV i Magrini nie wskazały nawet, o jakie dziedziny działalności chodzi ani jaka była ich względna waga na

tle działalności w dziedzinie RIG. Omawiany argument należy zatem oddalić także i z tego powodu.

- 179 Po trzecie, początkowe indywidualne udziały w kartelu, o których wspomniano w motywie 144 zaskarżonej decyzji i na które powołują się SEHV i Magrini, uległy później zmianie. Tak więc w motywie 145 zaskarżonej decyzji przedstawiono tabelę, która wskazuje, że w niezdefiniowanym dokładnie okresie, który nastąpił jednak po przejściu przez Alstom działalności AEG w dziedzinie RIG w 1996 r., udział przedsiębiorstwa Schneider wynosił 10,94%, zaś udział Reyrolle stanowił 10,3%. Pod koniec pierwszej fazy uczestnictwa skarżących w kartelu znaczenie spółki Reyrolle względem znaczenia spółek SEHV i Magrini było więc większe, niż wynika to z przedstawionych przez te ostatnie liczb, które należy w każdym razie odrzucić jako błędne.

— W przedmiocie podwyższenia kwoty grzywny ze względu na czas trwania naruszenia

- 180 Z jednej strony Siemens Österreich i KEG podnoszą – jak wskazano w pkt 111 powyżej – że w stosunku do czasu trwania zarzucanych im naruszeń kwota nałożonej grzywny jest w ich przypadku dwukrotnie wyższa niż w przypadku Reyrolle, w odniesieniu do Siemens Österreich i KEG wynosi ona mianowicie 242 307 EUR za każdy miesiąc naruszenia, zaś w odniesieniu do Reyrolle 124 576 EUR za każdy miesiąc naruszenia.

- 181 W tym względzie należy stwierdzić, jak uczyniła to Komisja w odpowiedzi na skargę w sprawie T-122/07, że prawo wspólnotowe nie wymaga, by grzywny nakładane na poszczególne spółki w ramach tego samego przedsiębiorstwa były proporcjonalne do zarzucanego każdej z takich spółek czasu uczestnictwa w naruszeniu. Ponadto Siemens Österreich i KEG nie powołały się na taką zasadę, lecz ograniczyły się z jednej

strony do wskazania zasady, w myśl której grzywna nałożona na spółki dominujące obciążone solidarną odpowiedzialnością za naruszenia popełnione przez ich spółki zależne i wymierzona ze względu na okoliczność, że te pierwsze wywierają decydujący wpływ na decyzje handlowe tych drugich, nie może być wyższa niż grzywna, którą nałożono na rzeczony spółki zależne, by skrytykować potem okoliczność, że wymierzona wobec nich w zaskarżonej decyzji grzywna była wyższa – za każdy miesiąc zarzucanego uczestnictwa – niż w przypadku Reyrolle w odniesieniu do okresu, w trakcie którego sprawowały one kontrolę nad tą ostatnią. Ponieważ jednak grzywny nakładane na poszczególne spółki w ramach tego samego przedsiębiorstwa nie muszą być proporcjonalne do czasu trwania zarzucanego każdej z nich uczestnictwa w kartelu, takie porównanie wyrażonych w EUR kwot grzywien za każdy miesiąc naruszenia, nałożonych na dwie spółki, którym zarzucono uczestnictwo o innym czasie trwania, nie może świadczyć o nierównym traktowaniu.

¹⁸² Nie wydaje się zatem, by praktyka Komisji polegająca na ustalaniu grzywien niebędących ściśle proporcjonalnymi do czasu trwania naruszenia wykraczała poza przyjęte w orzecznictwie granice uznania tej instytucji (zob. podobnie wyroki Sądu: z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie T-150/89 Martinelli przeciwko Komisji, Rec. s. II-1165, pkt 59; z dnia 11 grudnia 1996 r. w sprawie T-49/95 Van Megen Sports przeciwko Komisji, Rec. s. II-1799, pkt 53; z dnia 21 października 1997 r. w sprawie T-229/94 Deutsche Bahn przeciwko Komisji, Rec. s. II-1689, pkt 127).

¹⁸³ Z drugiej strony Siemens Österreich i KEG wskazały w tym względzie na istnienie sprzeczności między sentencją zaskarżonej decyzji a motywami przedstawionymi w jej uzasadnieniu. Tymczasem jak wskazała również Komisja w odpowiedzi na skargę w sprawie T-122/07, z treści wytycznych wynika w sposób dorozumiany, lecz jasny, że grzywny obliczane na ich podstawie nie są w żadnym razie proporcjonalne do czasu trwania naruszeń. Przeciwnie, okoliczność, że zgodnie z pkt 1 B in fine wytycznych kwota podstawowa wynika z dodania kwoty wyjściowej, ustalonej jedynie na podstawie wagi naruszenia, oraz zwyczajki ze względu na czas jego trwania, oznacza oczywiście, że kwota przypadająca na każdy miesiąc naruszenia będzie się obniżać wraz ze wzrostem jego długości, gdyż względna waga stałej w tym rachunku kwoty wyjściowej ulega zmniejszeniu wraz ze wzrostem wartości zwyczajki z tytułu czasu trwania. Ponieważ w zaskarżonej decyzji Komisja kilkakrotnie wskazała, że grzywny

zostały obliczone przy zastosowaniu wytycznych – co odpowiada zresztą utrwalonej praktyce – wobec zmniejszania się kwoty grzywny przypadającej na miesiąc wraz ze wzrostem czasu trwania naruszenia, nie można mówić o sprzeczności czy braku spójności między sentencją zaskarżonej decyzji a motywami przedstawionymi w jej uzasadnieniu.

184 Należy zatem oddalić tę argumentację.

— W przedmiocie wynoszącej 10% górnej granicy obrotu

185 Jak wskazano w pkt 107 powyżej, Reyrolle, SEHV i Magrini podnoszą, że w zaskarżonej decyzji nie zachowano górnej granicy wynoszącej 10% obrotu, przewidzianej w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003.

186 W tym względzie należy przede wszystkim przypomnieć, że okoliczność, w której kilka spółek jest solidarnie zobowiązanych do zapłaty grzywny, ponieważ tworzą przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE, nie oznacza, jeśli chodzi o stosowanie górnej granicy przewidzianej w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, że zobowiązanie każdej z nich nie przekracza 10% uzyskanego przez nią obrotu w ostatnim roku obrotowym. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem górna granica 10% w rozumieniu tego przepisu powinna bowiem być obliczona na podstawie łącznego obrotu wszystkich spółek tworzących jednolitą jednostkę gospodarczą działającą jako przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE, ponieważ jedynie łączny obrót spółek składowych może

stanowić informację o wielkości i sile gospodarczej rozpatrywanego przedsiębiorstwa (ww. w pkt 122 wyrok w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 528, 529; ww. w pkt 150 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 90).

- 187 Wbrew temu, co twierdzą skarżące, pojęcie przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 23 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 1/2003 nie różni się zatem od pojęcia przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE. Dlatego w przypadku powstania odpowiedzialności solidarnej kilku spółek wchodzących w skład grupy tworzącej przedsiębiorstwo w rozumieniu wskazanych przepisów nie zachodzi także potrzeba wyznaczania górnej granicy na podstawie spółki, której obrót jest najniższy.
- 188 Wniosku tego nie podważa przywołany przez skarżące i ww. w pkt 158 wyrok w sprawie Aristrain przeciwko Komisji. W postępowaniu, w którym zapadł ten wyrok, Komisja stwierdziła bowiem, że w naruszeniu uczestniczyły dwie spółki należące do tej samej grupy, jednak nałożyła grzywnę tylko na jedną z nich, wskazując, że grzywna ta uwzględnia również zachowanie drugiej spółki. Ponieważ Komisja nie uzasadniła wyboru adresata zaskarżonej decyzji, a w szczególności nie wykazała, że spółka, na którą nałożono grzywnę, mogła kierować tę drugą spółką, Trybunał stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji w części ze względu na brak uzasadnienia (ww. w pkt 158 wyrok w sprawie Aristrain przeciwko Komisji, pkt 93–100). W wyroku tym Trybunał nie zakwestionował zatem stanowiska, w myśl którego wobec wszystkich spółek tworzących przedsiębiorstwo należy zastosować łącznie górną granicę wynoszącą 10% całkowitego obrotu tego przedsiębiorstwa, ale przypomniał tylko, że Komisja winna wykazać zaistnienie okoliczności faktycznych, które uzasadniają uznanie kilku spółek za jednostkę gospodarczą.
- 189 Tymczasem jak przypomniano w pkt 138 powyżej, w niniejszej sprawie okolicznością bezsporną jest to, że pod koniec funkcjonowania kartelu Reyrolle, SEHV i Magrini tworzyły jedno i to samo przedsiębiorstwo wraz z Siemens Österreich i KEG, jak również z ich poprzedniczkami prawnymi. Dlatego Komisja mogła co do zasady przyjąć łączny obrót tego przedsiębiorstwa za punkt odniesienia przy obliczaniu wynoszącej

10% obrotu górnej granicy każdej z grzywien nałożonych na spółki, które wchodziły w skład przedsiębiorstwa.

- 190 Reyrolle, SEHV i Magrini przywołują ponadto orzecznictwo Sądu, z którego wynika, że jeśli jednostka gospodarcza uczestnicząca w naruszeniu rozpadła się między datą zakończenia naruszenia a datą wydania decyzji nakładającej sankcje za to naruszenie, każdy adresat decyzji może domagać się, by wynosząca 10% obrotu górna granica została zastosowana indywidualnie wobec niego (ww. w pkt 90 wyrok z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 390). Na tej podstawie wyciągają one ogólny wniosek, że wynosząca 10% górna granica może być obliczana na podstawie globalnego obrotu jednostki gospodarczej tylko w sytuacji, gdy jej tożsamość nie uległa żadnym zmianom między datą naruszenia a datą wydania decyzji Komisji. Według nich wynosząca 10% górna granica winna być zatem obliczana odrębnie dla każdej ze spółek także w sytuacji, gdy po dacie naruszenia jednostka gospodarcza uległa powiększeniu.
- 191 Argument ten należy oddalić, ponieważ jednostka gospodarcza, która w zaskarżonej decyzji określana jest mianem „VA Tech” i która obejmuje w szczególności Reyrolle, SEHV i Magrini, nie uległa właśnie powiększeniu w okresie między datą zakończenia działalności kartelu a datą wydania zaskarżonej decyzji. Wszystkie skarżące wchodziły bowiem w jej skład w dniu zakończenia funkcjonowania kartelu, tj. w dniu 11 maja 2004 r., jak również w dniu wydania zaskarżonej decyzji, czyli w dniu 24 stycznia 2007 r., nawet jeśli niektóre z nich zmieniły nazwę, czy też – jak w przypadku VAS – zostały wchłonięte przez inną spółkę.
- 192 Należy zatem oddalić argument dotyczący przekroczenia wynoszącej 10% górnej granicy obrotu w odniesieniu do Reyrolle, SEHV i Magrini.

b) W przedmiocie argumentu piątego, dotyczącego okoliczności, że Reyrolle została obciążona przez Komisję odpowiedzialnością równoległą z jej spółką dominującą

Argumenty stron

¹⁹³ Reyrolle utrzymuje, że od 2002 r. jej pracownicy nie uczestniczyli już w systemie koordynacji porozumień i że działalność kartelu dotyczyła jej jedynie ze względu na to, że była „częścią VAS”. Tymczasem spółki zależne ponoszą indywidualną odpowiedzialność za praktyki antykonkurencyjne jedynie wówczas, gdy uczestniczyły w nich osobiście. Nie mogą one natomiast zostać pociągnięte do odpowiedzialności za zachowania ich spółek dominujących. Wobec skarżącej nie powinna zatem zostać wymierzona grzywna w odniesieniu do drugiej fazy naruszeń, czyli okresu od 2002 r. do 2004 r.

¹⁹⁴ Komisja nie zgadza się z argumentacją Reyrolle.

Ocena Sądu

¹⁹⁵ W pierwszej kolejności należy zaznaczyć, że analizowany argument Reyrolle jest wynikiem zbyt formalistycznej interpretacji znamion naruszenia, które zarzucono jej w zaskarżonej decyzji. Uczestnictwo w spotkaniach kartelu zasługuje na karę tylko wówczas, gdy stanowi zewnętrzny przejaw okoliczności, że jego uczestnicy mieli zamiar porozumienia się i że czuli się związani nielegalnymi porozumieniami zawartymi w ramach kartelu. Tymczasem Reyrolle nie twierdzi, że zdystansowała się od treści porozumień czy działalności kartelu w ogóle ani też że w swych praktykach handlowych nie przestrzegała zasad kartelu i treści konkretnych porozumień dotyczących projektów RIG. Dlatego nawet jeśli po utworzeniu VAS spółka Reyrolle nie

była już reprezentowana na spotkaniach kartelu przez swych własnych pracowników, to okoliczność ta nie świadczy jeszcze o tym, że jako osoba prawna nie dopuściła się ona czynów o znamionach naruszenia art. 81 ust. 1 WE.

¹⁹⁶ W drugiej kolejności należy stwierdzić, iż fakt, że spółce dominującej przypisuje się zachowania jej spółki zależnej ze względu na to, że ta pierwsza miała decydujący wpływ na praktyki handlowe tej drugiej, nie powinien prowadzić do uznania spółki dominującej – w miejsce spółki zależnej – za autora takich praktyk. Innymi słowy, odpowiedzialność spółki dominującej za zachowania jej spółki zależnej w żadnym wypadku nie uwalnia spółki zależnej od odpowiedzialności, którą ponosi jako odrębna osoba prawna, wobec czego pozostaje ona podmiotem indywidualnie odpowiedzialnym za praktyki antykonkurencyjne, w których sama brała udział.

¹⁹⁷ Rozpatrywany argument należy zatem oddalić.

c) W przedmiocie argumentu szóstego, dotyczącego naruszenia zasady *ne bis in idem*

Argumenty stron

¹⁹⁸ Siemens Österreich i KEG utrzymują, że art. 2 lit. 1) ppkt ii) zaskarżonej decyzji narusza zasadę *ne bis in idem*, gdyż może on prowadzić do sytuacji, w której zostaną one dwukrotnie ukarane za to samo naruszenie. Z motywów 487 i 505 zaskarżonej decyzji wynika, że zamierzała nałożyć grzywnę w kwocie 22 050 000 EUR na przedsiębiorstwo

VA Tech. Następnie instytucja ta rozdzieliła wskazaną kwotę grzywny w sposób arbitralny między różne osoby prawne wchodzące w skład tego przedsiębiorstwa w dniu, w którym naruszenie dobiegło końca. Tymczasem podział taki mógł doprowadzić do sytuacji, w której grupa VA Tech, a ostatecznie Siemens Österreich i KEG – jedyne spośród należących do tej grupy spółek, które dysponowały wystarczającymi środkami finansowymi, musiałyby zapłacić za to samo naruszenie dodatkową grzywnę w kwocie 4 500 000 EUR, gdyby Schneider Electric, postępując zresztą zgodnie ze swą zapowiedzią, odmówiła zapłaty grzywny, którą została obciążona solidarnie z SEHV i Magrini.

¹⁹⁹ Ponadto za naruszenie, którego dopuściły się SEHV i Magrini w okresie od 1988 r. do 2000 r., wymierzona została podwójna kara, gdyż po pierwsze zwiększeniu uległa odpowiedzialność Reyrolle – kwota wyjściowa zastosowana wobec tej spółki uwzględniała obrót SEHV i Magrini – a po drugie obie te spółki obciążono odpowiedzialnością solidarną wraz ze Schneider Electric.

²⁰⁰ Komisja nie podziela argumentacji stron.

Ocena Sądu

²⁰¹ Po pierwsze należy stwierdzić, iż Siemens Österreich i KEG nie mają interesu w podnoszeniu tego argumentu, gdyż nie ma on dla nich znaczenia osobistego. W art. 2 lit. I) zaskarżonej decyzji nałożono na nie bowiem tylko grzywnę w kwocie 12 600 000 EUR, solidarnie z Reyrolle. Nie ponoszą one natomiast solidarnej odpowiedzialności za zapłatę grzywny nałożonej na SEHV i Magrini. Dlatego ewentualne wystąpienie przez Schneider Electric z roszczeniem regresowym wobec SEHV i Magrini nie

skutkowałoby zwiększeniem kwoty należnej od Siemens Österreich i KEG. Ponieważ spółki te twierdzą, że jako jedyne spośród spółek grupy VA Tech dysponują wystarczającymi środkami finansowymi, należy dodać, że ani zaskarżona decyzja, ani prawo wspólnotowe w ogólności nie przewiduje, że w razie braku wypłacalności adresata decyzji nakładającej grzywnę odpowiedzialność za jej zapłatę przejmuje w jego miejsce spółka dominująca.

202 Po drugie – jak wskazano w pkt 167 powyżej – należy stwierdzić nieważność art. 2 zaskarżonej decyzji w odniesieniu do zawartego w nim obliczenia kwoty grzywny, jaka ma zostać nałożona na SEHV i Magrini, oraz ustalenia wysokości kwot, za zapłatę których odpowiedzialnością solidarną obciążono spółki wchodzące w skład przedsiębiorstwa VA Tech. Wobec powyższego analizowany argument, który podniosły Siemens Österreich i KEG, staje się bezprzedmiotowy.

203 Po trzecie fakt, że obrót SEHV i Magrini może być brany pod uwagę zarówno przy ustalaniu kwoty wyjściowej grzywny Reyrolle, w tym za okres między 1988 r. a 2000 r., w trakcie którego nie wchodziły one w skład tego samego przedsiębiorstwa wraz z SEHV i Magrini, jak i przy obliczaniu wysokości grzywny nałożonej na te ostatnie za ten sam okres, jest nieuchronną konsekwencją faktu, że we wskazanym okresie spółki te nie wchodziły w skład tego samego przedsiębiorstwa w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji. Nie oznacza to jednak, że Reyrolle i przedsiębiorstwo VA Tech zostały dwukrotnie ukarane za to samo naruszenie, gdyż w odniesieniu do okresu między 1988 r. a 2000 r. na przedsiębiorstwo VA Tech i na przedsiębiorstwo Schneider sankcje nałożono odrębnie.

204 Wobec powyższego argument ten należy oddalić.

d) W przedmiocie argumentu siódmego, dotyczącego braku obniżenia grzywny

Argumenty stron

²⁰⁵ Siemens Österreich i KEG podnoszą, że w art. 2 lit. l) ppkt ii) zaskarżonej decyzji naruszono reguły dotyczące uwzględniania okoliczności łagodzących, które wynikają z wytycznych oraz z orzecznictwa wspólnotowego, a także z obwieszczenia w sprawie współpracy. W szczególności spółki te podkreślają, że Komisja nie wzięła pod uwagę faktu, że dobrowolnie zaprzestały one uczestnictwa w naruszeniu z dniem 21 stycznia 2004 r., czyli jeszcze przed interwencją Komisji, faktu, że w czasie kontroli zerwały one sprzeczne z regułami konkurencji kontakty z pozostałymi członkami kartelu, biernej roli przedsiębiorstwa VA Tech w ramach kartelu, ich aktywnej współpracy postępowaniu administracyjnym oraz faktu, że cały czas uznawały one, że przedsiębiorstwo VA Tech uczestniczyło w kartelu między październikiem 2002 r. a marcem 2004 r.

²⁰⁶ Komisja nie zgadza się z argumentacją Siemens Österreich i KEG.

Ocena Sądu

— W przedmiocie okoliczności łagodzących

- ²⁰⁷ Należy przypomnieć, że pkt 3 wytycznych przewiduje obniżenie kwoty podstawowej grzywny, gdy występują „[szczególne] okoliczności łagodzące” takie jak: wyłącznie bierna rola lub pójście w ślad za liderem i zakończenie naruszenia bezzwłocznie po pierwszych interwencjach Komisji.
- ²⁰⁸ Należy stwierdzić, że tekst ten nie wymienia w sposób imperatywny okoliczności łagodzących, które Komisja zobowiązana jest uwzględnić. W konsekwencji Komisja zachowuje pewien margines swobody, aby ocenić w sposób całościowy zakres ewentualnego obniżenia wysokości grzywien ze względu na okoliczności łagodzące (wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie T-50/00 Dalmine przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2395, pkt 326).
- ²⁰⁹ Ponieważ w niniejszej sprawie skarżące podnoszą, że dobrowolnie zaprzestały uczestnictwa w naruszeniu z dniem 21 stycznia 2004 r., wystarczy po pierwsze przypomnieć, że – jak wynika z rozważań przedstawionych w pkt 77–81 powyżej – Komisja mogła zasadnie uznać, że skarżące uczestniczyły w kartelu aż do dnia 11 maja 2004 r.
- ²¹⁰ Po drugie, jeśli chodzi o wspomniane w pkt 3 wytycznych „zakończenie naruszenia bezzwłocznie po pierwszych interwencjach Komisji”, należy stwierdzić, iż argument Siemens Österreich i KEG także nie zasługuje na uwzględnienie.

- 211 Komisja nie może bowiem w żadnym wypadku być zobowiązana do przyznania, w ramach przysługującego jej swobodnego uznania, obniżki grzywny ze względu na zaprzestanie oczywistego naruszenia, niezależnie od tego, czy to zaprzestanie miało miejsce przed jej interwencjami, czy też po nich (ww. w pkt 90 wyrok z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 292).
- 212 Naruszenie, o którym mowa w niniejszej sprawie, było bez wątpienia naruszeniem oczywistym, ponieważ polegało ono na utworzeniu tajnego kartelu, którego celem było ustalanie cen i podział rynków. Ten rodzaj kartelu jest wyraźnie zakazany przez art. 81 ust. 1 lit. a) i c) WE i stanowi szczególnie ciężkie naruszenie, co Komisja słusznie stwierdziła w motywie 479 zaskarżonej decyzji. Siemens Österreich i KEG nie-trafnie zarzucają zatem Komisji, że nie przyznała im obniżki grzywny ze względu na zaprzestanie uczestnictwa w tym kartelu.
- 213 Nawet jeśli Komisja poprzednio uznała dobrowolne zaprzestanie naruszenia za okoliczność łagodzącą, może ona na podstawie wytycznych wziąć pod uwagę fakt, że bardzo poważne i oczywiste naruszenia są nadal względnie często popełniane, chociaż od chwili przyjęcia polityki wspólnotowej w zakresie konkurencji uznawano ich bezprawność, i w konsekwencji uznać, że należy zaprzestać tej liberalnej praktyki i nie nagradzać zaprzestania takiego naruszenia obniżeniem grzywny (ww. w pkt 90 wyrok z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 294 i przytoczone tam orzecznictwo). Tak czy inaczej Sąd nie dostrzega powodu, dla którego miałby zmieniać tę ocenę Komisji, nawet w ramach wykonywania swego nieograniczonego prawa orzekania.
- 214 Wobec powyższego fakt, że spółki wchodzące w skład przedsiębiorstwa VA Tech zaprzestały uczestniczenia w naruszeniu po pierwszej interwencji Komisji, nie może stanowić okoliczności łagodzącej.

- 215 Po trzecie, co się tyczy kwestii „wyłącznie biernej roli lub pójścia w ślad za liderem w danym naruszeniu”, o której mowa w pkt 3 wytycznych, argumenty Siemens Österreich i KEG również należy oddalić.
- 216 W pierwszej kolejności Siemens Österreich i KEG podnoszą, że nie uczestniczyły w opracowywaniu antykonkurencyjnych porozumień. Tymczasem w zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła w tym względzie, że spółki Reyrolle, Magrini i Schneider Electric, reprezentująca poprzedniczki prawne SEHV, uczestniczyły w opracowywaniu porozumień leżących u podstaw powstania kartelu i były jego współzałożycielami. W tym kontekście należy stwierdzić, że załącznik I do porozumienia GQ, który zawiera wykaz członków-założycieli kartelu wraz z ich kodami, wskazuje między innymi numery „13”, „26” i „32”, które – jak stwierdziła Komisja i czemu skarżące nie zaprzeczyły – oznaczają odpowiednio Reyrolle, grupę Schneider i Magrini. Ponieważ Siemens Österreich i KEG nie zakwestionowały w sposób szczegółowy twierdzenia, że ich spółki zależne uczestniczyły w opracowywaniu porozumienia GQ, argument ten należy oddalić.
- 217 W drugiej kolejności Siemens Österreich i KEG podnoszą, że przedsiębiorstwo VA Tech zostało wprowadzone w błąd przez pozostałych członków kartelu, którzy w grudniu 2000 r. doprowadzili je do przeświadczenia, że działalność kartelu dobiegła końca, zaś w drugiej fazie jego uczestnictwa w kartelu omawiali oni projekty AIG bez jego wiedzy.
- 218 W tym względzie wystarczy stwierdzić, że okoliczność, iż przedsiębiorstwo VA Tech, którego uczestnictwo w kartelu mającym charakter bardzo ciężkiego naruszenia – o czym przypomniano w pkt 211 powyżej – zostało udowodnione przez Komisję w wymagany prawem sposób, zostało wprowadzone w błąd przez innych uczestników tego kartelu, którzy próbowali w ten sposób uzyskać dodatkowe korzyści oprócz tych, które generował kartel, nie może prowadzić do wniosku, że naruszenie, którego dopuściło się to przedsiębiorstwo, było lżejsze. Tego rodzaju okoliczności nie mogą

zatem stanowić okoliczności łagodzących, a w szczególności nie świadczą one o tym, że rola tego przedsiębiorstwa w ramach kartelu była bierna lub że ograniczała się do pójścia w ślad za liderem.

– W przedmiocie zastosowania obwieszczenia w sprawie współpracy

²¹⁹ Zgodnie z orzecnictwem obniżenie grzywien w przypadku współpracy przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniach wspólnotowego prawa konkurencji jest uzasadnione tym, że taka współpraca ułatwia Komisji wykonanie jej zadania polegającego na stwierdzeniu istnienia naruszenia i – stosownie do okoliczności – na doprowadzeniu do jego zakończenia (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz s. I-5425, pkt 399; wyroki Sądu: z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-311/94 BPB de Eendracht przeciwko Komisji, Rec. s. II-1129, pkt 325, w sprawie T-338/94 Finnboard przeciwko Komisji, Rec. s. II-1617, pkt 363; w sprawie T-347/94 Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, Rec. s. II-1751, pkt 330).

²²⁰ Tak jak zostało wspomniane w pkt 29 obwieszczenia w sprawie współpracy, dokument ten daje podstawę do uzasadnionych oczekiwań przedsiębiorstwom chcącym poinformować Komisję o istnieniu kartelu. Biorąc pod uwagę uzasadnione oczekiwania, jakie chcąc współpracować z Komisją przedsiębiorstwa mogły mieć na podstawie tego obwieszczenia, Komisja jest zobowiązana do ich uwzględnienia w trakcie dokonywania oceny współpracy Siemens Österreich i KEG w ramach określania kwoty grzywny na nie nałożonej (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie T-26/02 Daiichi Pharmaceutical przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-713, pkt 147 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 221 W granicach ustanowionych przez obwieszczenie w sprawie współpracy Komisja korzysta jednak z szerokiego zakresu uznania w celu ustalenia, czy materiały dowodowe dostarczone przez przedsiębiorstwo wnoszą zwiększoną wartość w rozumieniu pkt 22 obwieszczenia i czy należy wobec tego przyznać przedsiębiorstwu obniżkę grzywny na podstawie tego obwieszczenia (zob. analogicznie ww. w pkt 219 wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 393, 394; wyrok Sądu z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawach połączonych od T-259/02 do T-264/02 i T-271/02 Raiffeisen Zentralbank Österreich i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5169, pkt 532). Ocena ta stanowi przedmiot ograniczonej kontroli sądowej.
- 222 W tym względzie należy stwierdzić, że Siemens Österreich i KEG nie wykazały w wymagany prawem sposób, że ich współpraca przyczyniła się do istotnego zwiększenia wartości dowodów już będących w posiadaniu Komisji w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy. Zadaniem tych skarżących jest bowiem dokładne wskazanie informacji, które dostarczyły one Komisji, oraz wyjaśnienie, w jaki sposób informacje te ułatwiły zadanie Komisji polegające na ustaleniu właściwych faktów.
- 223 W niniejszej sprawie Siemens Österreich i KEG podnoszą, że w okresie między październikiem 2002 r. a marcem 2004 r. grupa VA Tech opracowywała wykazy projektów RIG oraz spotkań, wskazujące w szczegółowy sposób, w których spotkaniach uczestniczyła VAS i jej spółki zależne oraz które konkretnie projekty RIG były przedmiotem rozmów. Okoliczność, że informacje te pomogły Komisji w dostarczeniu dowodu naruszenia popełnionego przez przedsiębiorstwo VA Tech i inne przedsiębiorstwa, wynika z faktu, że Komisja wykorzystała całe zbiory informacji przedstawionych przez grupę VA Tech, na przykład w motywie 163 zaskarżonej decyzji.
- 224 Tymczasem Komisja, która nie zaprzecza temu, że posłużyła się informacjami dostarczonymi przez VA Tech, stwierdziła w motywach 539, 541 i 542 zaskarżonej decyzji, iż – ogólnie rzecz biorąc – znała już te dane, wobec czego grupa VA Tech nie

dostarczyła materiałów dowodowych, które mogłyby ułatwić udowodnienie właściwych faktów. Komisja wzięła także pod uwagę okoliczność, że grupa VA Tech zaprzeczyła pewnym faktom, które instytucja ta uznała za udowodnione, oraz że złożyła sprzeczne oświadczenia, co nie ułatwiło Komisji procesu decyzyjnego.

- 225 Z treści motywu 163 zaskarżonej decyzji – jedyne fragmentu tego aktu, w którym według Siemens Österreich i KEG Komisja oparła się na informacjach dostarczonych przez grupę VA Tech – wynika, że twierdzenie, w myśl którego Komisja wykorzystała „całe zbiory informacji” przedstawionych przez grupę VA Tech, jest przejawem. Jedynym powodem, dla którego Komisja powołała się wyraźnie na oświadczenie złożone przez VA Tech na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy, jest fakt, że kilka partii projektów RIG w Europie i poza nią było przedmiotem rozmów między październikiem 2002 r. a lutym 2004 r. Nawet jeśli twierdzenie tych skarżących, że to dzięki nim Komisja po raz pierwszy uzyskała dostęp do dokonywanego od 2002 r. rozróżnienia między europejskimi partiami projektów, oznaczanymi skrótem „EP”, a pozostałymi partiami, oznaczanymi skrótem „P”, okaże się zasadne, to wartości dodanej dzięki tym informacjom nie można uznać za istotną w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy.
- 226 Siemens Österreich i KEG nie wskazały, w jakim zakresie informacje zakwestionowane przez Komisję ułatwiły jej udowodnienie stosownych faktów, ani nie wskazały, jakie inne informacje przedstawione przez te spółki Komisji ułatwiły realizację tego zadania.
- 227 Oznacza to, że biorąc pod uwagę uprawnienia dyskrecyjne przysługujące Komisji w świetle orzecznictwa przywołanego w pkt 221 powyżej, instytucji tej nie można zarzucać, że naruszyła prawo, odmawiając przyznania Siemens Österreich i KEG obniżki grzywny, jaką nałożyła na te spółki.

228 Argument ten należy zatem oddalić.

B — W przedmiocie zarzutu drugiego, dotyczącego naruszenia istotnych wymogów proceduralnych, a zwłaszcza wynikającego z art. 6 ust. 3 lit. d) EKPC prawa skarżących do przesłuchania świadka oskarżenia oraz prawa do sprawiedliwego procesu

Argumenty stron

229 Skarżące utrzymują zasadniczo, że Komisja naruszyła ich prawo do przesłuchania świadka oskarżenia, które zalicza się do gwarancji procesowych wynikających z art. 6 ust. 3 lit. d) EKPC, a także prawo do sprawiedliwego procesu. Wniosek, że z dniem 1 kwietnia 2002 r. przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w naruszeniu za pośrednictwem VAS, Komisja sformułowała bowiem na podstawie oświadczeń pana M., głównego świadka ABB, bez poszanowania prawa do wcześniejszego przesłuchania tego świadka oskarżenia przez skarżące lub w ich imieniu. Wskazana gwarancja procesowa ma szczególne znaczenie w niniejszej sprawie, w której świadek ten miał subiektywny interes w tym, aby skarżące zostały surowo ukarane, jako że reprezentowane przez niego przedsiębiorstwo samo zostało zwolnione z zapłaty grzywny na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy, zaś art. 19 rozporządzenia nr 1/2003 nie zobowiązywał go w każdym razie do mówienia prawdy.

230 Skarżące podkreślają, że zasady te mają zastosowanie w postępowaniu przed Komisją w dziedzinie karteli, mimo że nie jest to postępowanie karne przed sądem, skoro uznaje się, że grzywny w rozumieniu art. 23 rozporządzenia nr 1/2003 mają charakter kar w szerokim rozumieniu. Tak czy inaczej nieprawidłowość ta nie może zostać

wyeliminowana w postępowaniu przed Sądem, w drodze przesłuchania rzeczonego świadka.

²³¹ Komisja nie zgadza się z argumentami skarżących.

Ocena Sądu

²³² Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem prawa podstawowe są integralną częścią ogólnych zasad prawa, których poszanowanie zapewnia sąd wspólnotowy (zob. opinię Trybunału 2/94 z dnia 28 marca 1996 r., Rec. s. I-1759, pkt 33; wyrok Trybunału z dnia 29 maja 1997 r. w sprawie C-299/95 Kremzow, Rec. s. I-2629, pkt 14). W tym zakresie Trybunał i Sąd opierają się na tradycjach konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim oraz na wskazówkach zaczerpniętych z umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, przy tworzeniu których państwa członkowskie współpracowały lub do których przystąpiły. W tym względzie EKPC ma szczególne znaczenie (zob. wyrok Trybunału z dnia 15 maja 1986 r. w sprawie 222/84 Johnston, Rec. s. 1651, pkt 18; ww. wyrok w sprawie Kremzow, pkt 14). Ponadto zgodnie z art. 6 ust. 2 UE Unia szanuje prawa podstawowe zagwarantowane w EKPC oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich jako zasady ogólne prawa wspólnotowego.

²³³ Należy zatem zbadać, czy w świetle tych rozważań Komisja naruszyła podstawową zasadę wspólnotowego porządku prawnego, jaką jest poszanowanie prawa do obrony (wyrok Trybunału z dnia 9 listopada 1983 r. w sprawie 322/81 Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin przeciwko Komisji, Rec. s. 3461, pkt 7), nie zapewniając skarżącym możliwości bezpośredniego przesłuchania świadka, pana M.

234 W tym względzie należy stwierdzić, iż zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zasada ta wymaga, aby przedsiębiorstwa i związki przedsiębiorstw, których dotyczy dochodzenie Komisji w dziedzinie konkurencji, były w stanie już na etapie postępowania administracyjnego w skuteczny sposób przedstawić swoje stanowisko w kwestii prawdziwości i znaczenia faktów, zarzutów oraz okoliczności utrzymywanych przez Komisję (zob. wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-314/01 Avebe przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3085, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo). Zasada ta nie wymaga natomiast, aby przedsiębiorstwom tym umożliwiono samodzielne przesłuchanie, w ramach postępowania administracyjnego, świadków przesłuchiwanym przez Komisję (zob. podobnie ww. w pkt 52 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 200).

235 Drugi z podniesionych przez skarżące zarzutów należy zatem oddalić.

II — *W przedmiocie żądania zmiany zaskarżonej decyzji*

236 Jak wynika z pkt 65–72 powyżej, należy stwierdzić nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim stwierdzono w nim, że skarżące uczestniczyły w naruszeniu art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG w okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2002 r. Oznacza to, że w odniesieniu do wszystkich skarżących czas trwania naruszenia ulega skróceniu o trzy miesiące w stosunku do czasu wskazanego przez Komisję w zaskarżonej decyzji.

237 Ponadto jak wynika z pkt 137–167 powyżej, należy stwierdzić nieważność art. 2 zaskarżonej decyzji, w odniesieniu do zawartego w nim obliczenia kwoty grzywny, jaka ma zostać nałożona na SEHV i Magrini, oraz ustalenia wysokości kwot, za zapłatę których skarżące obciążono odpowiedzialnością solidarną.

- 238 Należy w tym względzie przypomnieć, że jeżeli badanie podniesionych przez dane przedsiębiorstwo zarzutów co do zgodności z prawem decyzji Komisji nakładającej na nie grzywnę za naruszenie wspólnotowych reguł konkurencji wykaże jej niezgodność z prawem, do Sądu należy zbadanie, czy powinien on, korzystając z nieograniczonego prawa orzekania, zmienić zaskarżoną decyzję (wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-59/02 Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3627, pkt 443).
- 239 Skarżące zwróciły się do Sądu o obniżenie nałożonych na nie grzywien do kwoty nieprzekraczającej 1 980 000 EUR w przypadku Siemens Österreich i KEG, 1 100 000 EUR w przypadku Reyrolle i Magrini, a także 2 750 000 EUR w przypadku SEHV.

A — W przedmiocie grzywien nałożonych na SEHV i Magrini

- 240 Sąd stoi na stanowisku, że należy zmienić zaskarżoną decyzję w odniesieniu do obliczenia kwot grzywien nałożonych na SEHV i Magrini oraz ustalenia wysokości kwot, za zapłatę których spółki te obciążono odpowiedzialnością solidarną wraz z innymi spółkami, które w okresie ich uczestnictwa w kartelu stanowiły przedsiębiorstwo w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji.
- 241 Zarówno Komisja, jak i skarżące wskazały w swych pismach lub na rozprawie, że w niniejszej sprawie kwoty grzywien można było obliczyć na kilka sposobów. W tym względzie należy wziąć pod uwagę różne aspekty. Po pierwsze odpowiedzialność spółki za uczestnictwo w naruszeniu powinna zasadniczo przekładać się na jedną grzywnę, obliczoną na podstawie wszystkich okresów, w których uczestniczyła ona w naruszeniu. Po drugie grzywny poszczególnych spółek wchodzących w skład tego samego przedsiębiorstwa przez okres trwania naruszenia winny być obliczane przy uwzględnieniu siły ekonomicznej tego przedsiębiorstwa w ostatnim pełnym roku jego uczestnictwa w naruszeniu, tak aby grzywna miała wystarczająco odstraszący charakter. Po trzecie, w sytuacji gdy – tak jak w niniejszej sprawie – pewne spółki

wchodziły kolejno w skład różnych przedsiębiorstw, w odniesieniu do których przyjęto także różne kwoty wyjściowe grzywien, należy jednak nałożyć na te spółki grzywnę złożoną z dwóch kwot, odrębnych dla każdego z okresów odpowiadających ich przynależności do tych dwóch przedsiębiorstw, tak aby móc we właściwy sposób obliczyć kwoty, za które odpowiedzialnością solidarną obciążone zostaną spółki, którym naruszenie winno zostać przypisane.

²⁴² Dlatego w odniesieniu do SEHV i Magrini należy ustalić grzywnę złożoną z dwóch odrębnych kwot, za każdy z okresów naruszenia, w trakcie których były one kontrolowane odpowiednio przez Schneider Electric i VA Technologie.

²⁴³ Co się tyczy okresu od 1 lipca 2002 r. do 11 maja 2004 r., w trakcie którego SEHV i Magrini były kontrolowane przez VA Technologie, w zaskarżonej decyzji Komisja ustaliła kwotę wyjściową grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo VA Tech na 9 000 000 EUR. Jak wynika z pkt 122–136 i 203 powyżej, argumenty skarżących nie pozwalają na podważenie tego obliczenia.

²⁴⁴ Z motywu 492 zaskarżonej decyzji wynika, że ze względu na czas trwania naruszenia Komisja, postępując zgodnie z wytycznymi, podwyższyła kwoty wyjściowe grzywien o 10% za pełen rok naruszenia oraz o 5% za każdy dodatkowy okres wynoszący co najmniej sześć miesięcy, lecz krótszy niż rok. Wynosząca 9 000 000 EUR kwota wyjściowa grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo VA Tech została zatem zwiększona o 15%, tak by uwzględnić okres jednego roku i sześciu miesięcy między dniem 1 lipca

2002 r. a 11 maja 2004 r., co w przypadku przedsiębiorstwa VA Tech dało kwotę podstawową wynoszącą 10 350 000 EUR (9 000 000 + 1 350 000) i odpowiadającą – w braku okoliczności obciążających lub łagodzących – kwocie grzywny.

- ²⁴⁵ Grzywna ta winna zostać zapłacona solidarnie przez Reyrolle, Siemens Österreich i KEG, SEHV oraz Magrini, które we wskazanym okresie tworzyły przedsiębiorstwo w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji. Ze względów opisanych w pkt 158 i 159 powyżej, w stosunkach między tymi podmiotami, na każdym z dłużników solidarnych ciąży piąta część kwoty 10 350 000 EUR.
- ²⁴⁶ Co się tyczy grzywny za okres między 15 kwietnia 1988 r. a 13 grudnia 2000 r., w trakcie którego SEHV i Magrini należały do grupy Schneider, w zaskarżonej decyzji Komisja ustaliła kwotę wyjściową 3 600 000 EUR w odniesieniu do przedsiębiorstwa Schneider. Jak stwierdzono w pkt 176–179 powyżej, argumenty SEHV i Magrini nie podważają tego obliczenia. Zgodnie z wytycznymi wskazaną kwotę wyjściową należy zwiększyć o 125%, tak aby uwzględnić wynoszącą dwanaście lat i siedem miesięcy długość tego okresu, co w odniesieniu do przedsiębiorstwa Schneider daje kwotę podstawową wynoszącą 8 100 000 EUR (3 600 000 + 4 500 000) i odpowiadającą – w braku okoliczności obciążających lub łagodzących – kwocie grzywny.
- ²⁴⁷ Grzywna ta winna zostać zapłacona solidarnie przez Schneider Electric, SEHV i Magrini, które we wskazanym okresie tworzyły przedsiębiorstwo w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji. Zgodnie z zasadą opisaną w pkt 158 powyżej w stosunkach między tymi podmiotami na każdym z dłużników solidarnych ciąży trzecia część kwoty 8 100 000 EUR.

- 248 W tym względzie należy po pierwsze wyjaśnić, że łączna kwota grzywny nałożonej na Schneider Electric pozostaje niezmienna w stosunku do grzywny ustalonej w zaskarżonej decyzji. Ponadto podział kwot, które w ramach tej grzywny należy zapłacić solidarnie, jest dla Schneider Electric korzystniejszy niż ten, który przyjęto w zaskarżonej decyzji. W tym stanie rzeczy fakt, że Schneider Electric nie została wysłuchana, nie stanowi przeszkody dla zmiany zaskarżonej decyzji w sposób opisany w punkcie poprzednim.
- 249 Po drugie Sąd nie podziela rozumowania zaproponowanego przez Komisję dla uzasadnienia przyjętego w zaskarżonej decyzji rozstrzygnięcia, w myśl którego SEHV i Magrini zostały obciążone tylko częścią grzywny przedsiębiorstwa Schneider, odpowiadającą zwyżce ze względu na czas trwania naruszenia.
- 250 Obciążenie Schneider Electric obowiązkiem zapłaty kwoty, za którą SEHV i Magrini nie ponoszą odpowiedzialności, oznaczałoby bowiem, że Komisja postawiła tej spółce dodatkowy zarzut, który albo wykracza poza zakres uczestnictwa jej (dawnych) spółek zależnych SEHV i Magrini, albo dotyczy dłuższego okresu.
- 251 W zaskarżonej decyzji nie został jednak sformułowany tego rodzaju dodatkowy zarzut. W pkt 29 dupliki w sprawie T-124/07 Komisja stwierdziła wprawdzie, że „co do zasady uzasadnione jest nałożenie na Schneider [Electric] indywidualnej grzywny za jej indywidualne postępowanie”. Jednakże w zaskarżonej decyzji ani w pismach złożonych do Sądu nie wskazała, na czym polegało to indywidualne postępowanie Schneider Electric ani w jakim zakresie postępowanie to różniło się od tego, ze względu na które obciążono ją odpowiedzialnością za uczestnictwo w kartelu jej (dawnych) spółek zależnych. Ponadto w odpowiedzi na pisemne pytania Sądu Komisja sama wskazała, że wzmianki o „indywidualnym postępowaniu” nie należy rozumieć w ten

sposób, że instytucja ta zarzuciła Schneider Electric zachowania inne niż praktyki, które zarzuciła spółkom SEHV i Magrini. W motywie 423 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała wreszcie, bez żadnego zastrzeżenia, że zamierza obciążyć Schneider Electric, SEHV i Magrini odpowiedzialnością solidarną w odniesieniu do okresu od 15 kwietnia 1988 r. do 13 grudnia 2000 r.

- 252 Wobec powyższego Schneider Electric jako spółkę dominującą z jednej strony oraz SEHV i Magrini jako spółki zależne z drugiej strony, wspólnie tworzące przedsiębiorstwo Schneider, winny co do zasady zostać obciążone odpowiedzialnością za zapłatę tej samej kwoty, o ile tylko nie istnieją okoliczności obciążające lub łagodzące, które dotyczyłyby wyłącznie jednej z nich. Bezsporne jest, że w niniejszej sprawie okoliczności takie nie istnieją ani po stronie Schneider Electric, ani po stronie SEHV i Magrini.
- 253 W odpowiedzi na pisemne pytania Sądu Komisja wskazała także, że ograniczyła odpowiedzialność solidarną Schneider Electric i jej dawnych spółek zależnych do części kwoty grzywny odpowiadającej zwykle ze względu na czas trwania naruszenia, aby uniknąć sytuacji, w której SEHV i Magrini – ze względu na fakt, że ich obrót został uwzględniony przy obliczaniu kwoty wyjściowej grzywny zarówno dla przedsiębiorstwa VA Tech, jak i dla przedsiębiorstwa Schneider – musiałyby zapłacić kwotę wyjściową dwukrotnie. Kwota grzywny, jaka została nałożona na SEHV i Magrini, czyli 22 050 000 EUR, zawiera już bowiem kwotę wyjściową 9 000 000 EUR, uwzględniającą między innymi ich obrót. niesprawiedliwe byłoby zatem obciążanie ich dodatkowo odpowiedzialnością solidarną za zapłatę obliczonej na podstawie tego samego obrotu kwoty wyjściowej grzywny, którą nałożono na przedsiębiorstwo Schneider, czyli 3 600 000 EUR.
- 254 Sąd stoi na stanowisku, że wobec stwierdzenia nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy on obliczenia grzywny nałożonej na SEHV i Magrini, nie zachodzi potrzeba badania znaczenia przedstawionej przez Komisję argumentacji.

Argumentacja ta dotyczy bowiem grzywien nałożonych w zaskarżonej decyzji przy zastosowaniu podejścia, zgodnie z którym kwota grzywny SEHV i Magrini winna zostać obliczona na podstawie jednakowej dla całego okresu ich uczestnictwa w kartelu kwoty wyjściowej, bez względu na fakt, że obie te spółki wchodziły kolejno w skład dwóch odrębnych przedsiębiorstw. Tymczasem po dokonanej przez Sąd zmianie grzywna SEHV i Magrini opiera się na obliczeniach odrębnych dla każdego z okresów, w których spółki te należały do przedsiębiorstwa Schneider i przedsiębiorstwa VA Tech. W tym stanie rzeczy kwoty wyjściowe grzywien nie zostały zastosowane dwukrotnie w odniesieniu do tego samego okresu.

255 Ponadto kwota wyjściowa stanowi tylko jedną z danych w ramach algorytmu stosowanego przy obliczaniu kwoty podstawowej grzywny nakładanej na przedsiębiorstwo, jednak sama w sobie nie jest odrębną częścią grzywny. Przeciwnie, kwotę podstawową grzywny należy traktować jako kwotę niepodzielną, ze względu na zbiorową odpowiedzialność, jaka ciąży na poszczególnych spółkach wchodzących w skład danego przedsiębiorstwa, wobec czego, w świetle odpowiedzialności solidarnej, kwota wyjściowa grzywny nie może być traktowana inaczej niż zwykle ze względu na czas trwania naruszenia – w odróżnieniu od mnożników stosowanych w celu uwzględnienia okoliczności obciążających lub łagodzących, które wpływają wyłącznie na wysokość grzywien nakładanych na spółki, po stronie których okoliczności te zaistniały lub którym mogą one zostać przypisane (zob. pkt 251 powyżej).

256 Wobec tego SEHV, Magrini i Schneider Electric ponoszą odpowiedzialność solidarną za zapłatę grzywny w kwocie 8 100 000 EUR, która została na nie nałożona ze względu na uczestnictwo w kartelu w okresie przed 13 marca 2001 r., w trakcie którego wchodziły one w skład tego samego przedsiębiorstwa.

257 Na SEHV i Magrini należy zatem nałożyć grzywnę w łącznej wysokości 18 450 000 EUR.

B — *W przedmiocie grzywien nałożonych na Reyrolle, Siemens Österreich i KEG*

- 258 Sąd stoi na stanowisku, że należy zmienić zaskarżoną decyzję w odniesieniu do obliczenia kwot grzywien nałożonych na Siemens Österreich, KEG i Reyrolle oraz ustalenia wysokości kwot, za zapłatę których spółki te obciążono odpowiedzialnością solidarną wraz z innymi spółkami, które w okresie ich uczestnictwa w kartelu stanowiły przedsiębiorstwo w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji.
- 259 Jak wynika z motywów 506 i 507 zaskarżonej decyzji, Komisja uznała z jednej strony, że Reyrolle jest odpowiedzialna za naruszenie, którego czas trwania wynosił czternaście lat i dziewięć miesięcy, a z drugiej strony że Siemens Österreich i KEG są odpowiedzialne za naruszenie, które trwało cztery lata i cztery miesiące.
- 260 Ponieważ – jak wynika z pkt 72 powyżej – należy stwierdzić nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdziła w nim, że skarżące popełniły naruszenie w okresie między 1 kwietnia a 30 czerwca 2002 r., czas trwania zarzucanego im naruszenia winien zostać zmniejszony o trzy miesiące, wobec czego w przypadku Reyrolle wynosi on czternaście lat i sześć miesięcy, a w przypadku Siemens Österreich i KEG cztery lata i jeden miesiąc.
- 261 Wytyczne przewidują jednak podwyższenie kwoty wyjściowej grzywny o 10% za pełen rok naruszenia oraz o 5% za każdy dodatkowy okres wynoszący co najmniej sześć miesięcy, lecz krótszy niż rok. Skrócenie czasu trwania naruszenia popełnionego przez Reyrolle, Siemens Österreich i KEG o trzy miesiące nie prowadzi zatem do zmniejszenia zastosowanej zwwyżki z tytułu czasu trwania naruszenia. Zwyzka ta pozostaje więc na poziomie 145% w przypadku Reyrolle i 40% w przypadku Siemens Österreich i KEG. Oznacza to, że kwoty podstawowe ich grzywien, które w braku okoliczności obciążających lub łagodzących odpowiadają kwotom wymierzonych tym

spółkom grzywien, pozostają niezmienione i wynoszą odpowiednio 22 050 000 EUR i 12 600 000 EUR.

²⁶² Zgodnie z ustaleniami poczynionymi przez Komisję w motywie 468 zaskarżonej decyzji oraz mając na uwadze zarówno skrócenie o trzy miesiące czasu trwania naruszenia w odniesieniu do wszystkich skarżących, jak i przedstawione w pkt 243 powyżej obliczenie kwoty grzywny SEHV i Magrini, w ramach wynoszącej 22 050 000 EUR kwoty grzywny nałożonej na Reyrolle, pierwsza kwota 10 350 000 EUR winna zostać zapłacona solidarnie przez Siemens Österreich, KEG, SEHV i Magrini. Jak wskazano w pkt 244 powyżej, w relacjach między tymi spółkami każdy z dłużników solidarnych winien uiścić piątą część kwoty 10 350 000 EUR.

²⁶³ Ponadto w ramach wynoszącej 22 050 000 EUR kwoty grzywny nałożonej na Reyrolle druga kwota 2 250 000 EUR winna zostać zapłacona solidarnie przez Siemens Österreich i KEG. Zgodnie z rozważaniami przedstawionymi w pkt 158 i 159 powyżej w relacjach między tymi spółkami każdy z dłużników solidarnych winien uiścić trzecią część tej kwoty.

²⁶⁴ Wreszcie w ramach wynoszącej 22 050 000 EUR kwoty grzywny nałożonej na Reyrolle spółka ta odpowiada indywidualnie za zapłatę kwoty 9 450 000 EUR.

²⁶⁵ W pozostałym zakresie żądania dotyczące zmiany zaskarżonej decyzji należy oddalić.

W przedmiocie kosztów

- 266 Na podstawie art. 87 ust. 3 regulaminu Sądu w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron Sąd może postanowić, że koszty zostaną podzielone albo że każda ze stron poniesie swoje własne koszty.
- 267 Ponieważ skarga w sprawie T-122/07 została w części uwzględniona, słuszna ocena okoliczności sprawy wymaga, by Komisja pokryła dziesiątą część kosztów poniesionych przez Siemens Österreich i KEG oraz dziesiątą część własnych kosztów. Siemens Österreich i KEG pokryją dziewięć dziesiątych własnych kosztów oraz dziewięć dziesiątych kosztów poniesionych przez Komisję.
- 268 Ponieważ skarga w sprawie T-123/07 została w części uwzględniona, słuszna ocena okoliczności sprawy wymaga, by Komisja pokryła dziesiątą część kosztów poniesionych przez Reyrolle oraz dziesiątą część własnych kosztów. Reyrolle pokryje dziewięć dziesiątych własnych kosztów oraz dziewięć dziesiątych kosztów poniesionych przez Komisję.
- 269 Ponieważ skarga w sprawie T-124/07 została w części uwzględniona, słuszna ocena okoliczności sprawy wymaga, by Komisja pokryła piątą część kosztów poniesionych przez SEHV i Magrini oraz piątą część własnych kosztów. SEHV i Magrini pokryją cztery piąte własnych kosztów oraz cztery piąte kosztów poniesionych przez Komisję.

Z powyższych względów

SĄD (druga izba)

orzeka, co następuje:

- 1) **Stwierdza się nieważność art. 1 lit. m), p), q), r) i t) decyzji Komisji C (2006) 6762 wersja ostateczna z dnia 24 stycznia 2007 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 WE i art. 53 EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnicze z izolacją gazową) w zakresie, w jakim Komisja stwierdziła w nim, że spółki Siemens AG Österreich, VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, Siemens Transmission & Distribution Ltd, Siemens Transmission & Distribution SA oraz Nuova Magrini Galileo SpA dopuścili się naruszenia w okresie między 1 kwietnia a 30 czerwca 2002 r.**

- 2) **Stwierdza się nieważność art. 2 lit. j), k) i l) decyzji C (2006) 6762 wersja ostateczna.**

- 3) **Za naruszenia stwierdzone w art. 1 lit. m), p), q), r) i t) decyzji C (2006) 6762 wersja ostateczna nałożone zostają następujące grzywny:**

— **Siemens Transmission & Distribution SA i Nuova Magrini Galileo, solidarnie ze Schneider Electric SA: 8 100 000 EUR;**

- **Siemens Transmission & Distribution Ltd, solidarnie z Siemens AG Österreich, VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, Siemens Transmission & Distribution SA i Nuova Magrini Galileo: 10 350 000 EUR;**

- **Siemens Transmission & Distribution Ltd, solidarnie z Siemens AG Österreich i VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG: 2 250 000 EUR;**

- **Siemens Transmission & Distribution Ltd: 9 450 000 EUR.**

- 4) **W pozostałym zakresie skargi zostają oddalone.**

- 5) **W sprawie T-122/07 Komisja Europejska pokrywa dziesiątą część kosztów poniesionych przez Siemens AG Österreich i VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG oraz dziesiątą część własnych kosztów. Siemens AG Österreich i VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG pokrywają dziewięć dziesiątych własnych kosztów oraz dziewięć dziesiątych kosztów Komisji.**

- 6) **W sprawie T-123/07 Komisja pokrywa dziesiątą część kosztów poniesionych przez Siemens Transmission & Distribution Ltd i dziesiątą część własnych kosztów. Siemens Transmission & Distribution Ltd pokrywa dziewięć dziesiątych własnych kosztów oraz dziewięć dziesiątych kosztów Komisji.**

- 7) **W sprawie T-124/07 Komisja pokrywa piątą część kosztów poniesionych przez Siemens Transmission & Distribution SA i Nuova Magrini Galileo oraz piątą część własnych kosztów. Siemens Transmission & Distribution SA i Nuova Magrini Galileo pokrywają cztery piąte własnych kosztów oraz cztery piąte kosztów Komisji.**

Pelikánová

Jürimäe

Soldevila Fragoso

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 3 marca 2011 r.

Podpisy

Spis treści

Okoliczności powstania sporu	II - 809
I — Skarżące i grupa VA Tech	II - 809
II — RIG i postępowanie poprzedzające wniesienie skargi	II - 810
III — Zaskarżona decyzja	II - 812
Przebieg postępowania i żądania stron	II - 815
Co do prawa	II - 818
I — W przedmiocie żądań stwierdzenia nieważności	II - 818
A — W przedmiocie zarzutu pierwszego, dotyczącego naruszenia art. 81 WE, art. 53 ust. 1 porozumienia EOG oraz niektórych przepisów rozporządzenia nr 1/2003	II - 818
1. W przedmiocie części zarzutu dotyczącej braku dowodu popełnienia domniemanego naruszenia	II - 819
a) Argumenty stron	II - 819
b) Ocena Sądu	II - 820
2. W przedmiocie części zarzutu dotyczącej błędów w ocenie co do czasu trwania domniemanego naruszenia	II - 822
a) W przedmiocie daty, w której skarżące zaprzestały uczestnictwa w naruszeniu	II - 823
Argumenty stron	II - 823
Ocena Sądu	II - 824
	II - 899

b)	W przedmiocie daty, w której przedsiębiorstwo VA Tech wznowiło swe uczestnictwo w naruszeniu	II - 828
	Argumenty stron	II - 828
	Ocena Sądu	II - 829
c)	W przedmiocie daty zakończenia naruszenia	II - 832
	Argumenty stron	II - 832
	Ocena Sądu	II - 832
3.	W przedmiocie części zarzutu dotyczącej przedawnienia domniemanego naruszenia w odniesieniu do okresu przed 16 lipca 1998 r.	II - 835
a)	Argumenty stron	II - 835
b)	Ocena Sądu	II - 836
4.	W przedmiocie części zarzutu, dotyczącej nadmiernej wysokości nałożonych grzywien	II - 840
a)	W przedmiocie pierwszych czterech argumentów, dotyczących zasadniczo błędnego zastosowania przez Komisję pojęcia przedsiębiorstwa w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji ...	II - 841
	Argumenty stron	II - 841
	Ocena Sądu	II - 847
—	W przedmiocie zasady indywidualizacji kar i sankcji	II - 847
—	W przedmiocie kwestii, którym konkretnie spółkom można przypisać odpowiedzialność za zachowania przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu oraz w przedmiocie zastosowania reguł dotyczących odpowiedzialności solidarnej za zapłatę grzywien	II - 853

—	W przedmiocie nieuwzględnienia szczególnych okoliczności zachodzących po stronie Reyrolle, SEHV i Magrini w związku z zastosowaniem wobec nich kwoty wyjściowej ustalonej dla przedsiębiorstwa VA Tech	II - 864
—	W przedmiocie podwyższenia kwoty grzywny ze względu na czas trwania naruszenia	II - 868
—	W przedmiocie wynoszącej 10% górnej granicy obrotu	II - 870
b)	W przedmiocie argumentu piątego, dotyczącego okoliczności, że Reyrolle została obciążona przez Komisję odpowiedzialnością równoległą z jej spółką dominującą	II - 873
	Argumenty stron	II - 873
	Ocena Sądu	II - 873
c)	W przedmiocie argumentu szóstego, dotyczącego naruszenia zasady <i>ne bis in idem</i>	II - 874
	Argumenty stron	II - 874
	Ocena Sądu	II - 875
d)	W przedmiocie argumentu siódmego, dotyczącego braku obniżenia grzywny	II - 877
	Argumenty stron	II - 877
	Ocena Sądu	II - 878
—	W przedmiocie okoliczności łagodzących	II - 878
—	W przedmiocie zastosowania obwieszczenia w sprawie współpracy	II - 881
B —	W przedmiocie zarzutu drugiego, dotyczącego naruszenia istotnych wymogów proceduralnych, a zwłaszcza wynikającego z art. 6 ust. 3 lit. d) EKPC prawa skarżących do przesłuchania świadka oskarżenia oraz prawa do sprawiedliwego procesu	II - 884
	Argumenty stron	II - 884
	Ocena Sądu	II - 885

II — W przedmiocie żądania zmiany zaskarżonej decyzji	II - 886
A — W przedmiocie grzywien nałożonych na SEHV i Magrini	II - 887
B — W przedmiocie grzywien nałożonych na Reyrolle, Siemens Österreich i KEG	II - 893
W przedmiocie kosztów	II - 895